

Процјена спремности за отворене податке у Босни и Херцеговини

Implemented by

In cooperation with

Impressum

Издавач

Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Сједишта фирме

Бон и Ешборн Њемачка
Програм јачања јавних институција у Босни и Херцеговини
Маршала Тита 22
Тел. +387 (0)33 953 300
Факс +387 (0)33 953 311
www.giz.de/en/worldwide/21066.html

Задње ажурирање

децембар 2020.

Штампа

Пентаграм
Сарајево

Дизајн

СМ СТУДИО МАРКЕТИНГ, Сарајево

Текст

Тамара Пуховски, Елвира Хрбат, Феђа Куленовић, Угљеша Вуковић

По налогу

Њемачког Савезног министарства за економску сарадњу и развој (BMZ)
и Владе Уједињеног Краљевства

Подршка изради ове публикације пружена је у оквиру Програма јачања јавних институција у БиХ, који је дио подршке реформи јавне управе у БиХ. Програм јачања јавних институција спроводи *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH* у име Савезног министарства за економску сарадњу и развој Њемачке савезне владе у сарадњи са Владом Уједињеног Краљевства. Мишљења и ставови изражени у овом извјештају не одражавају нужно ставове нити званичне политике влада Њемачке и Уједињеног Краљевства.

Садржај:

Кратки преглед	4
Методологија	6
Захвалност	7
1. Више руководство.....	8
2. Регулаторни и законски оквир.....	11
3. Институционалне структуре, надлежности и могућности у оквиру институција БиХ.....	14
4. Политике и процеси управљања подацима.....	18
5. Потражња за отвореним подацима.....	22
6. Укљученост грађана и способност за коришћење отворених података.....	25
7. Финансирање програма отворених података.....	27
8. Инфраструктура технологије и вјештина.....	29
Закључци и препоруке.....	31
Анекс 1 – Анализа упитника о базама података и едукацији у контексту отворених података.....	38
Анекс 2 – Табела база података.....	40
Анекс 3 – Листа одржаних интервјуа.....	45
Анекс 4 - Литература.....	46

Кратки преглед

Процјена спремности за отворене податке у Босни и Херцеговини (БиХ) показује да постоји читав низ подручја која је у контексту отворених података потребно унаприједити, те додатно оснажити постојеће ресурсе.

Једна од основних препрека је непостојање јасног политичког вођства, односно иницијативе на највишем нивоу власти, која би отварање података усвојила као свој приоритет. Та чињеница додатно успорава БиХ у провођењу иницијативе за отворене податке, иако постоји довољан број скупова података који би се у овом тренутку могли отворити и ставити на располагање јавности.

Највећи изазови за отварање података идентификовани су у контексту недоступности ИТ особља, недостатка систематског вођења евиденције о базама података, као и основних пракси управљања информацијама у свим институцијама. С друге стране, постоје велики потенцијали за спровођење иницијативе за отворене податке, укључујући значајно финансирање од стране међународних партнера, као и активан процес учешћа у иницијативи Партнерство за отворену власт. Поред тога, управљање активностима у подручју отварања података значајно је подржано и кроз реформу јавне управе у БиХ.

Потребно је нагласити да се отворени подаци, у оквиру постојећих планираних активности, разумијевају искључиво као дио процеса проактивне транспарентности са недостатком свијести о комерцијалној вриједности или користи коју отворени подаци могу имати за саму управу и друштво. Утврђена је намјера државног финансирања и намјена буџетских средстава за *Акциони план Партнерства за отворену власт*, што такође укључује активности у области отворених података. Поред тога, регулаторни оквир, као и технологија на

располагању институцијама, коју јавност широко користи, указују на јасну прилику и добро одабран тренутак за имплементацију иницијативе за отворене податке. Детаљна процјена спремности на отворене податке, представљена у овом извјештају, указује на три кључне области које треба побољшати у наредном периоду.

Током истраживања утврђено је да су многи досадашњи пројекти, започети у области отварања података и сродним областима, трајали искључиво током финансирања од стране међународних партнера, те да појединачне интервенције и иницијативе веома тешко опстају у постојећем систему. Узимајући у обзир сложени систем потребан да би иницијатива за отварање података заживјела у свим или у већини институција, препоручује се фокусирање на једну одабрану приоритетну институцију и инвестирање у побољшање људских ресурса и експериментално, документовано дизајнирање процеса управљања подацима и њиховог отварања. На основу научених лекција и примјера добре праксе, иницијатива за отварање података може се затим, уз *peer* подршку особља те институције, даље ширити на нову генерацију спремних институција којим су корист отварања података, као и процес, већ видљиви на основу искуства институције - претходнице. Наиме, у недостатку јасне политичке подршке на високом нивоу, као и ресурса за спровођење неопходног образовања, политика и пракси у великом броју институција, сматрамо да би покушај провођења одређених активности у области отворених података у свим институцијама могао додатно смањити повјерење у успјех и корист иницијативе отворених података.

Иако су додатна улагања у област отварања података свакако потребна, видљиво је да постоји намјера и међународних партнера и државе да обезбједе ресурсе потребне за отварање података. Поред тога, регулаторни оквир, уз мање измјене, постављен је на начин који омогућава отварање података. Технологија и вјештине у друштву потребне за коришћење података постоје и у порасту су.

Гледајући подручја анализе која су оцијењена као жута / црвена, наилазимо на структуралне проблеме који вуку коријене из истог разлога и у сегменту понуде (институције) и потражње (невладин сектор), а који представљају препреке иницијативи отворених података. Из тог разлога, препоручује се осмишљавање и спровођење читавог низа активности које би подстакле подизање свијести, сарадњу и активирање актера понуде и потражње података. Такве активности могу укључивати награде за искоришћавање података, хакатоне, успостављање центара за иновацију и коришћење информационо-комуникационих технологија (ИКТ) за јавно добро, организацију академије за отворене податке за младе, те програмирање финансирања иновативних пројеката који користе јавне податке, а који се спроводе у сарадњи актера из више од једног сектора.

Спроведено истраживање је прво и, за сада, једино *ODRA* истраживање спроведено током ЦОВИД-19. Из тог разлога, истраживачки тим је одлучио да додатно укључи питања везана за утицај кризе ЦОВИД-19 на спремност за отварање података, те на који начин отворени подаци утичу на управљање кризом. Из интервјуа и анализе може се видјети да криза или није утицала на отварање података, да је процес успорила или да је чак коришћена као изговор за кашњење у пружању информација. Имајући на уму искуства других земаља, која су показала да отворени подаци могу бити важни у одговору на ову врсту криза, било би значајно проактивно организовање хакатона и активности којима ће се подстаћи сарадња јавног, приватног и цивилног сектора. Поред тога, у развоју стратегија и политика отпорности и одговора на кризе, препоручује се укључивање отворених података, као и проактиван и заједнички рад на њиховом коришћењу, што би требало да буде саставни дио управљања постојећом кризом.

Сматра се да је методологија Свјетске банке за процјену спремности за отворене податке (енг. *Open Data Readiness Assessment - ODRA*) најрелевантнија методологија за процјену спремности влада и државних институција на унапређење процеса у контексту отворених података, те спремности невладиног сектора да апсорбује и промовише отворене податке. У сврху овог истраживања, користи се дефиниција јавних података Свјетске банке као података или садржаја које било ко може слободно да користи, поново користи или редистрибуира, а који су у складу са највишим мјерама очувања оригиналности и отворености.

ODRA методологија састоји се од осам димензија, од којих свака садржи пондерисана питања и потпитања. У складу са спроведеним истраживањем, за свако питање и потпитање даје се налаз и идентификују потенцијали и потребе додатних активности у области отварања података, а који су наведени као препоруке. Током истраживања коришћена је посљедња верзија методологије.

Извјештај садржи налазе засноване на информацијама које је прикупио истраживачки тим кроз преглед постојећих релевантних закона, стратегија и јавних политика, као и извјештаја и података објављених онлајн. Поред тога, анализирани су информације и подаци прикупљени током интервјуа са државним службеницима, те међународним партнерима, фокус групама и са различитим скупинама корисника отворених података (медији, невладине организације, приватни сектор и академска заједница).

ODRA методологија процјењује спремност за отворене податке у осам димензија које заједно чине екосистем отворених података. Стога се може закључити да се ова методологија користи екосистемским приступом.

Свака од поменутих димензија садржи списак питања (наведених у извјештају), и низ потпитања за која се наводе налази, са оцјеном за свако од њих појединачно. Индикација спремности, за свако од потпитања, означена је знаком "+". Докази који упућују на недостатак спремности означени су са „-“. Докази који имају мјешовите импликације, не указују на спремност или нема довољно података за процјену спремности, имају знак „0“. Сваком налазу се додјељују „вриједности“, у зависности од важности питања, при одређивању укупног показатеља (боје) за одређено подручје. Тиме се осигурава препознавање различитог значаја који појединачни налази могу имати у оцјени стања спремности за отварање података. Процјена сваке димензије је означена бојом:

- **Зелена** значи да постоји јасна назнака спремности
- **Жута** значи да су докази који упућују на спремност мање јасни
- **Црвена** значи да постоје докази о неспремности

Такође је узета у обзир препорука Свјетске банке да се методологија у одређеним сегментима може прилагодити како би се пружио најбољи могући увид у стање отворених података. С обзиром на врло рану фазу иницијативе за отварање података, узимајући у обзир потребу да се покрије што већи број институција, као и недостатак повјерења и интересовања корисника података (потражње), спроведени је и онлајн упитник. Упитници су припремљени за понуду и потражњу, а обухватили су питања о постојању база података, питања о искуству коришћења података, као и питања за самопроцјену испитаника о образовању и искуству рада са подацима.

Захвалност

У сврху подршке развоју процеса транспарентности и отварања података, спроведена је Процјена спремности за отворене податке у БиХ. Истраживање је спроведено у оквиру Програма јачања јавних институција, који у име влада Уједињеног Краљевства и Њемачке спроводи *GIZ*, а као дио подршке реформи јавне управе. Процјена је имплементирана од стране конзорција фирми који чине *Pricewaterhouse-Coopers* д.о.о. Сарајево (*PwC*), *Transparency International* у БиХ и ПроПух Загреб. Сврха процјене је помоћи Савјету министара и институцијама БиХ у дијагностицирању активности које могу допринијети изградњи иницијатива за отварање података.

Аутори извјештаја су: Тамара Пуховски, вођа истраживачког тима, Елвира Хрбат, експерт/истраживач у области институционалних процеса и финансирања, Феђа Куленовић, експерт/истраживач у области ИКТ и Угљеша Вуковић, експерт/истраживач у области регулаторног оквира. Пројектом су руководиле Лејла Ибрановић-Мулахасановић, менаџер пројекта и Тања Кузман, експерт у области дигиталне трансформације јавне управе.

Истраживачки тим захваљује се Канцеларији координатора за реформу јавне управе, Агенцији за статистику БиХ (БХАС) и Министарству правде БиХ на сарадњи и подршци у свим активностима везаним за овај извјештај. Такође, истраживачки тим се захваљује свим саговорницима који су пристали на реализацију интервјуа и фокус група, те додатно допринијели прикупљању информација и података о постојећим базама података, као и процедурама и структурама намијењеним њиховом управљању.

1. Више руководство

Важност: Врло висока

Контекст: Подршка вишег руководства од кључне је важности за отварање података, јер је само на тај начин могуће створити институционалне и законске претпоставке. Политичко вођство има пресудан значај за постављање приоритета, не само за државне органе, већ и за друштво у цјелини, и има значајан утицај унутар и изван институција. БиХ је у раној фази отварања података, док истовремено још увијек недостаје снажнија подршка са мјеста одлучивања у јавној управи. Без снажније политичке подршке и одређености за отворене податке, тешко је очекивати да ће се процеси отварања података покренути као случајни ефекат других јавних политика. Поред тога, високо рангиране особе које уједно добијају највише и простора и пажње у друштву, због чега је њихов утицај на покретање нових и иновативних процеса пресудан, могу додатно утицати, не само на квалитет услуга које се нуде грађанима, већ и на њихово повјерење у институције.

Процена: **Жуто** / **Црвено**

1.1. У којој мјери постоји видљива подршка политичког руководства за отворене податке / отворену управу / приступ подацима?

(Важност: Врло висока)

- Нису пронађени докази видљиве подршке политичког руководства за концепт отворених података. Постоје елементи подршке ширим питањима транспарентности, међутим они се не преводе у политичку агенду за отварање података, те нису приоритизирани код вишег руководства. Начелна подршка за отворене податке постоји код генералног секретара, који је за свој рад одговоран предсједавајућем Савјета министара БиХ.

- У овом тренутку ниједан министар или министарство не намјерава да укључи

подручје отворених података унутар своје надлежности. Фокус јавних политика у овој области је на приступу информацијама и транспарентности, као концептима од значаја за јавну управу.

0 Право на приступ информацијама је у надлежности Министарства правде БиХ, међутим није забиљежен јавни или унутаринституционални ангажман највишег нивоа (министар). Ситуација је идентична и у случају иницијативе Партнерство за отворену власт.

- Током истраживања нису идентификовани лидери или појединци који се истичу својом политичком подршком отвореним подацима. Тема отворених података није на политичкој агенди, и више се појављује индиректно у оквиру других тема као што су реформа јавне управе и транспарентност, те се не могу наћи примјери подршке или значајних политичких изјава са мјеста одлучивања.

1.2. У којој мјери постоји успостављени модел политичког вођства и управљања за јавне политике и спровођење програма на нивоу више институција или свих јавних органа у цјелини?

(Важност: Висока)

+ Постоји стратешки оквир за реформу јавне управе, издвојен одређени ниво средстава за ту реформу, као и политике и стандарди проактивне транспарентности. Поред тога, мониторинг спровођења политика успостављено је путем Канцеларије координатора за реформу јавне управе, али ове јавне политике не односе се директно на отворене податке. Управљање отвореним подацима успостављено је више као саставни дио свеукупних реформских процеса у јавној управи.

0 Препознате политике и програми који се односе на отворене податке углавном се координишу са централног нивоа власти путем Канцеларије координатора за реформу јавне управе. Појединачним органима власти препуштена је дискреција у погледу специфичних стручних питања.

1.3. Које постојеће политичке активности или планови су релевантни за отворене податке?

(Важност: Средња)

- Догађаји, попут конференција или едукативних радионица о отвореним подацима, врло су ријетки и углавном их организује цивилно друштво. Нису пронађени примјери подршке иницијативи за отварање података у виду активности под покровитељством или уз учешће високо ранжираних чланова јавне управе који врше политичко вођство.

+ Постоји неколико значајних програма који су повезани са отвореним подацима. Иако фокус ових програма није директно на отвореним подацима, ови програми се баве ширим питањима права на приступ информацијама и транспарентношћу. То су јавне политике о реформским процесима у јавној управи, као и о приступању БиХ иницијативи Партнерства за отворену власт.

- Генерално, политичка подршка и разумијевање ширих тема транспарентности и приступа информацијама, укључујући и отворене податке, су новина на нижим нивоима власти, уз изузетке специфичних локалних контекста.

1.4. Како шири политички контекст помаже или омета поступак откривања података?

(Важност: Висока)

0 Постоји политичка подршка и интерес за концепт транспарентности и одговорности. То се нарочито види кроз присуство међународних актера, континуитета у доношењу стратегија и пратећих акционих планова, али и кроз издвојена буџетска и

донаторска средства. Међутим, значај отворених података у смислу подстицања економског развоја, побољшања квалитета живота грађана није препознат, а изостаје и повезивање отворених података са унапређењем услуга јавне управе. Важност крајњих корисника и њихово укључивање у процес није препозната.

- Не постоје примјери посланика у Парламенту БиХ који дају посебну подршку отвореним подацима или се баве овим питањем, те се ово питање не појављује у парламентарним расправама.

0 БиХ се налази на двије године до парламентарних избора, те преостаје још увијек довољно простора за иницијативу отварања података. Савјет министара БиХ формиран је прилично касно (децембар 2019. године), што је *de facto* утицало на скраћивање периода активности.

- У БиХ не постоје докази о развијеној свијести о важности иницијативе за отварање података. „Отвореност“ се углавном посматра кроз призму *post festum* уступања информација на захтјев или путем објава на интернет страницама, а не као интегрални начин рада у јавној управи.

- Не постоји свијест о важној улози коју отворени подаци могу играти у контексту дневно-политичких тема и друштвених изазова попут ЦОВИД-19 и миграција.

1.5. Која је позиција БиХ у односу на Партнерство за отворену власт?

+ У Акционом плану Савјета министара БиХ за провођење „Иницијативе за партнерство за отворену власт“ за период 2019-2021. године, појављују се обавезе у вези са отвореним подацима. Један од примјера је активност Агенције за јавне набавке БиХ у вези са отварањем података у машински читљивом формату о јавним набавкама који се прикупљају путем посебног портала. Поред тога, предвиђене су активности БХАС, и то на начин да ће сви подаци које је објавила БХАС бити бесплатни, у машински читљивом облику,

под лиценцом отворених података и константно доступни на интернет страници у складу са шемом имплементације пет звјездица. Такође је планирана и успостава интерактивног интернет портала прилагођеног кориснику.

+ *Савјет министара БиХ* донио је *Одлуку о оснивању Савјетодавног вијећа Иницијативе за Партнерство за отворену власт*. Савјетодавно вијеће чине представници институција и представници цивилног друштва. Стручну и административну подршку пружају Канцеларија координатора за реформу јавне управе и Министарство правде БиХ. Између осталог, Савјетодавно вијеће је дужно да припреми *Акциони план* и достави приједлог *Акционог плана* на усвајање Савјету министара БиХ.

2. Регулаторни и законски оквир

Важност: Висока

Контекст: Постојање законодавног и правног оквира који регулише све аспекте отварања података, од самог принципа проактивне транспарентности до правних рјешења по питању власништва, безбједности и приватности података, неопходно је за процјену спремности за отварање података. Почевши с правом на приступ информација, као ширим правним оквиром, па све до врло специфичних правних рјешења као што су интелектуално власништво или регулисање процеса наплате за пружене податке, правни оквир осигурава основу за отварање података, па је стога дефинисан као димензија од високе важности за оцјену спремности за отварање података. Изузетно је важно, посебно када је ријеч о раној фази спремности за иницијативу за отварање података, осигурати усвајање добрих и одрживих правних рјешења.

Процјена: Жуто

2.1. Који је законски и регулаторни оквир за заштиту личне приватности?

(Бажност: Врло висока)

+ Заштита личних података уређена је посебним законом. Циљ овог закона је осигурати право на приватност и заштита података у погледу обраде личних података који се односе на сва лица на територији БиХ. *Кривични закон* предвиђа и кривично дјело „недозвољено коришћење личних података за службено или одговорно лице у институцијама БиХ“.

- Закон још увијек није усклађен са Општом уредбом Европске уније о заштити података.

+ Агенција за заштиту личних података БиХ (АЗЛП) је самостална управна организација која дјелује потпуно независно у извршавању повјерених дужности.

+ Између осталог, АЗЛП је надлежна да

сарађује са другим органима, даје мишљење и упутства о примјени закона, али и да путем инспекције надзире да ли се испуњавају обавезе прописане *Законом о заштити личних података*. Поред тога, АЗЛП прима примједбе и приговоре грађана у вези са кршењем Закона, налаже да се подаци блокирају, бришу или униште, привремено или трајно забрани обрада, те упозорава или опомиње контролора. АЗЛП такође подноси и захтјев за подношење прекршајног поступка, те може изрећи казну.

2.2. Која права на приступ информацијама постоје?

(Бажност: Врло висока)

+ *Закон о слободи приступа информацијама (ЗОСПИ)* посебан је пропис у овој области, а регулаторни оквир чини још и *Закон о управном поступку*, који такође предвиђа принцип приступа информацијама и заштите података. Поред тога, усвојени су слједећи документи релевантни за ову област: *Акциони план за спровођење Иницијативе за Партнерство за отворену власт за период 2019-2021.*, *Стратешки оквир за реформу јавне управе у БиХ (2018-2022)*.

+ Иницијатива за измјене *ЗОСПИ-а*, од стране Министарства правде БиХ, постоји дуже вријеме. Током израде овог извјештаја, нови текст *ЗОСПИ-а* је послат Дирекцији за европске интеграције БиХ ради усклађивања са директивама и препорукама ЕУ.

+ На приједлог Канцеларије координатора за реформу јавне управе, Савјет министара БиХ усвојио је *Политику и стандарде проактивне транспарентности у институцијама Савјета министара БиХ* и задужио све институције Савјета министара БиХ да редовно ажурирају документе и информације објављене на својим службеним интернет страницама.

+ Поступак у вези са остваривањем права на приступ информацијама спроводи се на основу *ЗОСПИ-а*, уз супсидијарну примјену *Закона о управном поступку*.

- Поступци за приступ информацијама воде се пред институцијама појединачно и не постоји централизована институција која рјешава приговоре, као што постоји, на примјер, у области заштите личних података. То отежава спровођење закона и приступ информацијама јер се ствара неуједначена пракса. Инспекцијски надзор над спровођењем *ЗОСПИ-а* врши Управни инспекторат Министарства правде БиХ.

+ Канцеларија координатора за реформу јавне управе спровела је истраживање међу институцијама о примјени стандарда проактивне транспарентности, у којем је учествовало 57 државних институција. Овогодишње истраживање показало је да је просјечна испуњеност стандарда (за 57 институција) 64,04%, што је пораст од 0,5% у односу на прошлогодишње истраживање.

+ У поступку остваривања права на приступ информацијама предвиђена је и могућност обраћања Институцији омбудсмана за људска права. У оквиру свог редовног мандата, омбудсмани су овлашћени да дају мишљење / препоруку институцији на коју се жалба односи.

- У свом посебном извјештају омбудсмани биљеже повећан број жалби у вези са приступом информацијама од јавног значаја. У посљедњем редовном годишњем Извјештају, омбудсмани су истакли да се грађани најчешће жале на непоштовање рокова код приступа информацијама, немогућност да се изјави правни лијек и неуступање информација које би морале бити јавне, јер су у јавном интересу.

2.3. Који је правни и регулаторни оквир за безбједност података, архивирање и дигитално чување података?

(Бажност: Врло висока)

+ Савјет министара БиХ усвојио је *Одлуку о усвајању Политике управљања информационом безбједношћу у институцијама БиХ за период 2017-2022. године*. Политика третира област управљања информационом безбједношћу у складу са *ISO / IEC 27001* стандардом. Такође, политика се не односи на област тајних података.

- Не постоји посебно одређена институција којој је у мандату област информационе безбједности.

+ *Закон о заштити тајних података* регулише који се подаци сматрају тајним из обавјештајно- безбједносних разлога, под којим условима може престати њихова тајност, те који су органи овлашћени приступити тим подацима.

+ Савјет министара БиХ донио је Одлуку којом се одређују државни органи у саставу Министарства безбједности БиХ, за информатичку безбједност система за обраду, пренос и похрану тајних података.

2.4. Који је регулаторни оквир у области власништва и лиценцирања података јавне управе?

(Бажност: Врло висока)

- Не постоји јасно обликован и једнообразно спроведен оквир у области власништва и лиценцирања података јавне управе. Доминантан је став да су институције власници података, а не корисници података као јавног добра о којем се брину и којима управљају.

- Питање поновне употребе података није регулисано на јединствен начин. *ЗОСПИ* регулише само питање приступа информацијама и њиховог умножавања. Поновна употреба, као и технички и други предуслови потребни да би се она

омогућила, за већину институција нису од интереса или дјеловања.

0 Питање комерцијалне употребе података регулише се појединачно на нивоу подзаконских аката. Не постоји јединствени приступ или индикације да се то питање планира рјешавати на вишем нивоу. Нису пронађени примјери посебних уговора са трећим лицима продаји/куповини података.

0 Институције тренутно разматрају стратегију за усвајање отворене лиценце и још увијек не постоји одлука о типу лиценце која ће се користити, иако постоји тенденција ка коришћењу лиценце *creative commons*.

2.5. У којој мјери агенције продају јавне податке?

(Бажност: Врло висока)

0 На државном нивоу су веома ријетки примјери продаје података, а тамо гдје постоје, цијена података одређује се по правилу подзаконским актом.

0 Не постоји примјер институције за коју је продаја података доминантан извор финансирања. Нису пронађени примјери незваничне продаје података.

2.6. Који додатни регулаторни оквири и закони постоје, а који би могли имати значајан утицај на отворене податке?

(Бажност: Врло висока)

+ Постоји *Закон о заштити тајних података* који се односи на приступ, коришћење, чување и заштиту од неовлашћеног откривања, уништавања и злоупотребе тајних података у вези са питањима јавне безбједности, одбране, вањских послова итд. Оперативни и технички надзор над примјеном врши Државни безбједносни орган.

+ *Закон о заштити тајних података* предвиђа околности и тренутак под којим престаје тајност података. Ако због карактера

садржаја тајног податка није могуће утврдити начин престанка тајности података, његова тајност престаје истеком временског оквира одређеног *Законом о архивској грађи*.

+ *Закон о статистици* успоставља правни оквир за организацију, израду и дистрибуцију статистичких података БиХ. БХАС је тијело надлежно за обраду, дистрибуцију и утврђивање статистичких података. Нису пронађени примјери ексклузивних уговора са компанијама као корисницама података.

+ Регулаторни оквир предвиђа заштиту повјерљивих комерцијалних интереса.

- Не постоје прописи који регулишу питање информационе безбједности и дигиталног архивирања.

3. Институционалне структуре, надлежности и могућности у оквиру институција БиХ

Важност: Висока

Контекст: Успјех програма отворених података директно је везан за рад и спремност институција на једну овакву иницијативу. При томе се мисли на спремност у смислу снажног вођства, обучених и компетентних људских ресурса, обезбјеђивање неопходних ИКТ и интерних процедура, као и коришћење доступних алата за размјену информација и података. Према томе, институције би требале бити у могућности да адекватно обрађују, архивирају, складиште и објављују све податке које свакодневно прикупљају, уколико се то не коси са другим законским одредбама, попут заштите личних података или чувања података из безбједносних разлога. Размјена података унутар институција, као и њихово објављивање, требало би да буде контролисан и управљан процес, те да се прате повратне информације о задовољству корисника како би се овај процес унаприједио. Институцијама су на располагању различити алати и канали комуникације, али и различите иницијативе које могу користити за јачање сарадње и комуникације са циљним групама и како би се успјешно имплементирао програм отворених података.

Процена: **Жуто** / **Црвено**

3.1. Која/е агенција/е има/ју могућности, овлашћења, искуство у управљању пројектима и техничке вјештине да би могле да постану водеће институције за планирање и спровођење програма отворених података?

(Важност: Врло висока)

- Канцеларија координатора за реформу јавне управе има механизме за вођење и имплементацију иницијативе за отварање података са недостатком политичког ауторитета да иницијативу наметне као приоритет. С друге стране, Министарство правде БиХ има механизме за усклађивање дијела легислативе која се односи на

отворене податке, али не постоји примјетна политичка воља за вођењем једне овакве иницијативе.

+ Канцеларија координатора за реформу јавне управе има искуство у управљању и имплементацији пројеката на свим нивоима власти. Даље, посматрајући капацитете за имплементацију пројеката у области ИКТ, једино Министарство комуникација и транспорта БиХ, Министарство цивилних послова БиХ и Министарство безбједности БиХ имају потенцијал да буду водеће институције за планирање и спровођење програма отворених података.

+ У периоду 2016.-2017. године, цивилно друштво је уз подршку међународних партнера организовало обуке на тему проактивне транспарентности и отворених података. Даље, 2018. године, Канцеларија координатора за реформу јавне управе одржала је обуку о проактивној транспарентности. Агенција за државну службу БиХ (АДС) је у свој редовни програм обука укључила обуке о Проактивној транспарентности, док је Канцеларија координатора за реформу јавне управе, заједно са БХАС и Дирекцијом за европске интеграције БиХ, имплементирала *peer-to-peer* обуке о проактивној транспарентности за представнике других институција. Тренутно постоје планови за додатне обуке у оквиру *Акционог плана за реформу јавне управе за период 2018-2022. године*.

+ Значајне институције за иницијативу за отварање података су БХАС, Министарство финансија и трезора БиХ, Агенција за јавне набавке БиХ и Агенција за идентификациона документа, евиденцију и размјену података БиХ (ИДДЕЕА), иако отворени подаци нису њихове приоритетне теме.

3.2. Које агенције, ако их има таквих, имају директора информационих технологија (енг. *Chief Information Officer - CIO*), директора техничког одјела (енг. *Chief Technology Officer - CTO*) или друге званичне позиције које се баве управљањем подацима?

(Важност: Средње висока)

- Већина институција у БиХ има одјеле или службе за ИТ послове, према организационој шеми, али ниједна институција нема систематизована радна мјеста која кореспондирају позицијама директора информационих технологија и директора техничког одјела.

0 Управљање подацима као званична функција или сектор није заступљена у институцијама БиХ, с изузетком БХАС, који има Одјел за апликације и управљање базама података у оквиру ИКТ сектора, од маја 2008. године.

3.3. Који се међуагенцијски механизми користе за координацију активности / питања из области ИКТ (нпр. за рјешавање техничких питања)?

(Важност: Средње висока)

0 Савјет министара БиХ усвојио је *Политику развоја информационог друштва БиХ за период 2017.-2021. године*, али она предвиђа активности на јачању ИКТ као сектора, а не кораке ка уређењу ИКТ унутар јавног сектора. Министарство комуникација и транспорта БиХ задужено је за подношење годишњег извјештаја о примјени ове политике.

- Нема идентификованих међуагенцијских координацијских механизма за управљање ИКТ-ом. Не постоји тијело које би координисало или стандардизовало праксу у области ИКТ међу свим институцијама на нивоу БиХ, него свако министарство и институција имају своје ИКТ капацитете у виду одјела или служби.

- Послови који се врше у појединим ИТ

одјелима углавном обухватају активности на одржавању, умрежавању и очувању опреме и система, а не укључују вјештине и задатке специфично релевантне за управљање подацима.

3.4. Како се тренутно мјери учинак или квалитет пружања услуга неке агенције?

(Важност: Средња)

+ Савјет министара БиХ усвојио је *Оперативни план за увођење управљања квалитетом у институције БиХ за период од 2016. до 2018. године*. У БиХ су препоручена два модела управљања квалитетом: *CAF* и *ISO 9001: 2008*. Према *Стратешком оквиру за реформу јавне управе у БиХ 2018-2022. године*, свеобухватно управљање квалитетом још увијек није заживјело у већини институција јавне управе, а увођење система управљања квалитетом врши се на добровољној основи.

+ Редован процес праћења учинка и процјене задовољства пруженом услугом, постоји на нивоу институција и имплементира се у оквиру неких од усвојених стандарда квалитета (*QMS* или *CAF*).

0 Поједине институције разматрају резултате оцјене задовољства корисника и сходно томе планирају наредне активности, међутим, укљученост корисничког искуства у планирање рада је минимална.

3.5. Која агенција или министарство су првенствено надлежни за податке или статистику?

(Важност: Средња)

+ БХАС је, између осталог, задужена за прикупљање, обраду и дистрибуцију статистичких података БиХ, док је Централна банка БиХ (ЦББХ) одговорна за новчане статистике, билансе плаћања и остале финансијске статистике БиХ.

+ Поред података које објављује БХАС, постоје и одређене базе података других институција које су отворене. Попис

отворених база података као и база података које имају потенцијал да буду отворене представљен је у Анексу 2.

+ БХАС обраду података врши у складу са свјетским и европским статистичким стандардима.

- Само неколико институција објављује податке у отвореном формату (*csv*). Друге институције податке најчешће објављују у *pdf* форматима који су машински печитљиви, док одређени број институција користи *xls*, који се сматра полуотвореним форматом који је машински читљив.

3.6. Које агенције или министарства показују највеће резерве у погледу објављивања података и који су разлози за њихову забринутост? Како са њима треба поступати у процедуралном смислу и како треба рјешавати њихове разлоге за забринутост?

(Важност: Висока)

- Институције углавном показују слабо разумијевање за тематику отворених података. Изузев ранијеспоменутих институција које су пионери у подршци иницијативи за отворене податке, друге институције се не баве овом тематиком и не воде евиденцију података које посједују.

3.7. Колико је снажно опште рознавање ИКТ код руководиоца и других државних службеника?

(Важност: Висока)

- Према информацијама прикупљеним током разговора са руководиоцима и представницима ИТ одјела, познавање ИКТ-а у институцијама БиХ није на задовољавајућем нивоу, а у овој области нема ни довољно адекватних обука. Планирање обука врши се на темељу исказаних интереса запослених и самим тим не може обухватати нове области (попут отворених података) о чијој потреби свијест или информација не постоји.

- Кроз интервјуе истакнут је недостатак кадрова и потреба за изградњом већих ИТ капацитета. Насупрот томе, подизање нивоа знања и вјештина постојећих државних службеника није истакнуто као важно. Поред обука које АДС БиХ организује у области ИКТ, нема доказа о одржаним обукама за управљање подацима, обраду података и слично.

- Периодичне процјене и провјере ИКТ вјештина и знања државних службеника се не спроводе. Једино се при иницијалном запошљавању у државну службу, познавање рада на рачунару третира као један од основних критеријума, али се и ту у суштини тестира само основно знање рада на рачунару (основе оперативног система и текст процесор).

- Усвојена знања и вјештине у области ИКТ се не узимају у обзир код унапређења или оцјене рада јер се исти систематски не процјењују и не прате током редовних годишњих евалуација запослених.

3.8. Колико су државни органи присутни на интернету?

(Важност: Средња)

+ Већина институција БиХ има своје интернет странице које су креиране на основу *Упутства о изради и одржавању службених интернет страница институција БиХ*. Интернет странице институција се редовно ажурирају, а постојећи садржај (најчешће из категорије новости) се редовно допуњава.

+ Постоје спорадични примјери портала и е-Сервиса администрирани од стране институција БиХ. На примјер, усвојена су *Правила за консултације у изради законских прописа*, а од 2017. године активна је интернет платформа еКонсултације, којом управља Министарство правде БиХ. Поред тога, постоји еЈН портал којим управља Агенција за јавне набавке БиХ, еПДВ као е-услуга којом управља Управа за

индиректно опорезивање БиХ, *iLearn*, систем управљања обукама, којим управља АДС БиХ и еКонсултације у процесу програмирања и имплементације *IPA II*, који администрира Дирекција за европске интеграције БиХ.

+ У априлу 2019. Министарство правде БиХ је у сарадњи са АДС БиХ одржало обуке за координаторе, замјенике координатора и водитеље консултација о провођењу консултација путем интернет платформе еКонсултације.

+ Институције БиХ користе друштвене мреже као алат за комуникацију са интересним групама. Популарне друштвене мреже путем којих институције долазе у непосредан контакт са корисницима су *Facebook* и *Twitter*. Само неке од институција које комуницирају путем друштвених мрежа и имају напреднију праксу у односу на друге институције су: Министарство одбране и оружане снаге БиХ, АДС БиХ, Дирекција за европске интеграције БиХ, Министарство комуникација и транспорта БиХ, Високи судски и тужилачки савјет БиХ, Гранична полиција БиХ, Уред за ревизију институција БиХ, Канцеларија координатора за реформу јавне управе, БХАС итд.

- Ријетки су примери институција које прате статистику посјећености њихових интернет страница, те који на темељу података о коришћењу интернет страница и друштвених мрежа формулишу и редефинишу своје комуникационе стратегије.

+ БХАС надгледа посјећеност интернет страница, али и садржај који је најчешће консултован. Захваљујући ослушкивању потреба њихових корисника и редовним испитивањем задовољства корисника на својој интернет страници, БХАС је успјела повећати мјесечни број посјета.

4. Политике и процеси управљања подацима

Важност: Висока

Контекст: Спремност за отварање података подразумева и знање о томе који се подаци на који начин и од стране које институције већ скупљају, те да ли се то чини у дигиталном облику. Предуслов за цјелокупну иницијативу за отварање података је постојање метаподатака, односно података о базама података које воде институције. Развијене праксе управљања информацијама у погледу стандарда метаподатака и терминологије такође су важне за успешно отварање података.

Процјена: Жуто

4.1. Које су политике и праксе управљања владиним информацијама?

(Важност: Висока)

- Политика управљања информационом безбједношћу постоји и укључује безбједност података. Међутим, имплементација ове политике је у раној фази и нема социјализације и разумијевања њеног значаја нити планова и пракси за њену примјену.

+ Анализа показује да све институције израђују сигурносне копије критичних система као што су базе података и документација у складу с међународним ISO стандардима према Стратегији управљања информационом безбједношћу БиХ.

- Нису успостављени јасни критеријуми по којем државни службеник тачно зна шта треба да чува и обезбједи за функционалну сигурносну копију.

+ Закон о заштити личних података пружа посебну заштиту у односу на личне податке које обрађују сви јавни органи, физичка и правна лица, дефинишући лични податак као било коју информацију која се односи на физичко лице које је идентификовано или на основу којих се може утврдити идентитет

лица.

+ Закон о заштити тајних података служи као оквир који дефинише које се подаци не требају и не смију отворати са безбједносног аспекта.

+ ЗОСПИ, Стратегија за реформу јавне управе и Оквир интероперабилности БиХ креирају основни законодавни оквир довољан за отварање података.

- Не постоје дефинисани стандарди о квалитету података. Оквир интероперабилности БиХ добар је почетак успостављању ових стандарда, међутим није широко прихваћен и имплементиран. Једино се у статистичком систему примењују политике и стандарди о квалитету података.

+ Постоји значајан напор за поштивање права на приступ информацијама на властитом језику. Подаци и информације објављују се на сва три службена језика у БиХ, а интернет странице су такође формално уређене да приказују сва три службена језика.

4.2. До које мјере влада има цјелокупно знање о подацима које посједује?

(Важност: Средња)

- Један важан елемент отварања података је и постојање свеобухватног пописа у посједу институција. На основу прелиминарног истраживања, али и интервјуа, откривено је да не постоји цјеловит попис свих база података унутар државних институција БиХ. Најдетаљнији попис, иако такође вјероватно непотпун, налази се у оквиру државног статистичког система (БХАС и ЦББХ). Поред тога, не постоје стандарди који одређују како ће се подаци у државном власништву пописивати.

- С обзиром на непостојањр увида у корпус база података и могућности утврђивања

њихове комплетности, није било могуће утврдити обим и комплетност пописа података. Иако унутар институција не постоји иницијатива за његову израду, *UNDP* у БиХ намјерава спровести пројекат пописивања и израде метаподатковних стандарда.

- Метаподатковни стандарди за опис података нису развијени и не постоје као систематски дистрибуирана рјешења на цијелом државном нивоу. Једини метаподатковни стандарди који постоје везани су за статистичке податке које БиХ размјењује са разним међународним институцијама.

+ Статистички систем БиХ (БХАС и ЦББХ), као и неке институције попут библиотека, имају успостављене метаподатковне стандарде на нивоу усвајања међународних стандарда интероперабилности и размјене података.

0 До сада држава није у потпуности утврдила заједничке изворе података као што су адресари свих институција или кодова организација. Иако постоје назнаке да ови скупови података постоје, они нису у машински читљивом облику нити су као такви стављени на размјену.

4.3. Како и гдје се чувају владини подаци? (Важност: Висока)

+ Већина података значајних за оперативност државних органа су дигитализовани и могу се отворити и понудити на поновно коришћење. С друге стране, већина историјских података је у папирном облику и нема назнака да се историјски подаци, који нису личне природе, као што су књига рођења, смрти и катастра (који су у потпуности дигитализовани), чувају у неком другом облику као што је микрофилм, нити даље дигитализују. Најзначајнији подаци се настоје што прије дигитализирати (нпр. пописи у БиХ прије 1991. године), те постоји јасна свијест о приоритетима дигитализације историјских података.

+ Државни органи немају стандарде чувања података у одређеним форматима. Постоји

Оквир за интероперабилност БиХ, који до одређене мјере дефинише стандарде за успостављање информационих система, те самим тим омогућава да се утврде и стандарди отворених формата.

- Не постоји видљива кодификација употребе формата и стандарда, али се већином неформално користе отворени и полуотворени формати. Због својих међународних обавеза, ЦББХ користи отворене формате дефинисане стандардима размјене података са разним међународним институцијама. Још увијек се већином ради о дискреционим одлукама о употреби различитих формата и стандарда.

- Препреку отварању података представља чињеница да државни службеници немају довољно вјештина да креирају податке у машински читљивим форматима, нити знања да их накнадно похрањују и дистрибуирају.

+ Информациона инфраструктура у контексту хардверско-софтверских рјешења сасвим је довољна да подржи велико складиштење и отварање података.

0 Не постоје алати прилагођени кориснику, који би креаторима скупова података (шира група службеника) омогућили да сами креирају и отварају податке.

+ Питање власништва над подацима је већином ријешено и не представља препреку за отварање података. Не постоје случајеви у којима подуговарачи (изван система јавне управе) креирају или управљају подацима јавне управе.

- Не постоје никакви стандарди дигиталног архивирања осим стандардних процедура израде сигурносних копија, а стандарди очувања оригиналности нису имплементирани.

4.4. Који је обим интерних и међувладиних стварних и латентних захтјева за подацима? (Важност: Висока)

- Постоје процедурални проблеми размјене података међу различитим министарствима и агенцијама. Не постоји стандардизовани оквир размјене података, те због непостојања пописа кључних скупова података не постоји ни њихова размјена.

+ БХАС дијели све своје податке и додатно их обрађује на захтјев других институција БиХ. ИДДЕЕА успјешно размјењује податке међу различитим нивоима власти.

- Не постоји стандардизована таксономија нити класификатори података. Једним дијелом је ово ријешено *Законом о канцеларијском пословању*, али се те класификационе групе односе на све предмете, а не на отворене скупове података. Таксономија је више везана за заједничко неформално разумијевање службеника него за формалну кодификацију.

+ Члан 3. *Оквира интероперабилности БиХ* дефинира циљ постизања размјене података између органа управе истог нивоа и различитих нивоа, као и размјену са институцијама Европске уније и влада других земаља.

4.5. Који подаци су већ доступни изван владиних институција - бесплатно или уз накнаду - и под којим условима?
(Важност: Висока)

+ Већина статистичких података је доступна у полуотвореним, али машински читљивим форматима као што је *Excel*. ЦББХ и БХАС дистрибуирају неке податке за међународну размјену јавно у *xml* формату. Ови формати омогућавају поновну употребу.

- Не постоји назнака широке употребе интерфејса за програмирање апликација (енг. *Application Programming Interface*). Већина података у отвореном формату је у статистичким датотекама као што су *Excel* фајлови, а базе података и информациони системи који би их могли подржавати, као нпр. систем управљања изборним подацима, га још увијек не подржавају.

- Већина других података попут буџета, података о гласању у парламенту итд. су у *pdf* формату који се врло често такође скенирна и због тога је потпуно неупотребљив.

+ Подаци се не наплаћују, осим што постоји пракса наплаћивања обраде података уколико нису доступни, али они нису главни ток прихода ни за једну институцију.

+ Један дио података је лако преузети уколико су у отвореним форматима, а иако стругање (*scraping*) података није технички олакшано, оно није законски онемогућено. Регулаторна агенција за комуникације БиХ (РАК) и ЦББХ су изузеци код којих је лако преузети фајлове са подацима.

- Централна изборна комисија БиХ је примјер који техничким поставкама, а мање правилником отежава стругање података.

4.6. Које практично искуство имају институције у анонимизацији личних података?

(Важност: Висока)

+ Међународни стандарди за анонимизацију података примјењују се у оквиру статистичког система, али постоји проблем у случајевима када су скупови података толико мали да је свакоме јасно о коме се ради. Примјер је најочигледнији у контексту статистичких података о индустријској производњи.

+ Не постоје случајеви гдје је неко успјешно поново идентификовао некога или деанонимизирао податке на основу комбинације различитих скупова података, дијелом захваљујући малом обиму отворених података.

4.7. Које агенције са постојећим способностима у управљању подацима (нпр. Агенција за статистику) би могле бити предводнице у ширем програму отворених података?

(Важност: Средња)

+ БХАС има развијену способност прикупљања, обраде и управљања, те објављивања података. Такође имају експертизу за анализу података.

+ БХАС и ИДДЕЕА посједују добро документоване стандарде за рад с подацима и управљање подацима, као и искуства у чувању приватности и анонимизацији.

5. Потражња за отвореним подацима

Важност: Врло висока

Контекст: За програм отворених података, поред понуде, изузетно је важна потражња за подацима јер она условљава стварање нове вриједности која може у великој мјери побољшати квалитет живота грађана или утицати на позитивне промене у друштву. Податке од институција могу затражити друге институције, грађани, невладине организације, међународне организације, пословна и академска заједница и други. Стога је потражња за подацима важан сегмент ове процјене јер од нивоа потражње зависи колико и којом брзином ће се подаци отворати. На путу отварања података генерисаних у јавном сектору могу стајати различите препреке, а тај спектар препрека креће се од изостанка политичке и институционалне подршке, недостатка потребних ИКТ капацитета унутар институција, неодрживог финансирања до недостатка интереса за подацима и недовољне подршке иновативним рјешењима која користе отворене податке. Питање стимулисања потражње за подацима захтијева јединствени приступ који ће се заснивати на анализи стања и прилагођавању понуде постојећој потражњи за подацима. Свјетска истраживања показују да су најчешћи корисници отворених података управо институције за које је то најједноставнији начин да се приступи детаљним и сировим подацима који се могу користити за разне анализе и процјене, доношење одлука, планирање, креирање друштвено корисних и одговорних пројеката, те генерисање нове вриједности за цијело друштво. Ипак, управљање и размјена података са другим институцијама различитих нивоа власти остаје један од највећих изазова за већину институција у БиХ.

Процјена: **Жуто** / **Црвено**

5.1. Који је ниво и природа стварне и латентне потражње података од стране цивилног друштва, развојних партнера и медија?

(Важност: Висока)

+ Издвајају се организације које су претежно својим заговарачким радом направиле темеље за иницијативу за отворене податке, и које су својим радом у оквиру Савјетодавног вијећа БиХ за Партнерство за отворену власт, у сарадњи са институцијама, успјеле дефинисати конкретне мјере које се односе на отворене податке.

+ Најразвијенији је сегмент организација цивилног друштва које врше надзорне и заговарачке функције у областима транспарентности, одговорности и антикорупције.

+ Иницијативу за отварање података подржали су директно или индиректно бројни донатори који су заинтересовани за отворене податке у областима буџета и потрошње јавног новца, јавних финансија, здравства, јавних набавки, података који се односе на рад јавних предузећа и слично.

- Организације цивилног друштва углавном захтијевају специфичне или појединачне информације или одређене базе података, док нису толико чести захтјеви за отварање база података / регистара.

- Главни инструмент за тражење података од институција, које користе организације цивилног друштва, је Захтјев за приступ информацијама на темељу ЗОСПИ-а. Уступање база података у отвореном формату није регулисано овим Законом, па стога ни форма захтјева нити рјешења којим се уступају подаци од стране институција не предвиђају адекватан начин слања оваквих база података.

- Организације цивилног друштва истичу да је врло често неопходно користити

неформални начин приступа подацима, односно да је неопходно познавање специфичне особе запослене у институцији која похрањује податке како би се до истих дошло.

- Потражња медија који се баве истраживачким новинарством у БиХ није развијена, а медији који траже податке углавном се фокусирају на теме транспарентности, јавних финансија, буџета и потрошње јавног новца, плата, корупције, правосуђа и слично.

- Постојеће организације цивилног друштва немају капацитет за развој и управљање апликацијама и иновативним интернет страницама. Такви послови се углавном подуговарају на одређено вријеме, у складу са потребама.

5.2. Који је ниво и природа стварања потражње и латентне потражње за подацима од стране пословних субјеката / приватног сектора?

(Важност: Висока)

- Током спровођења истраживања уочено је удруживање и развој ИКТ сектора, као и развијена мрежа и подршка за стартапе. Међутим, не постоји свијест нити активности које се фокусирају на израду производа и услуга на основу података јавне управе.

+ Постоје компаније које користе геоспацијалне податке и мапе, те сродне врсте информација за израду програма и апликација за управљање просторним подацима (нпр. катастар) које затим нуде великим (укључујући јавним) системима.

- Удружења компанија врло често наводе недостатак воље за комуникацијом са институцијама, као и потпуни недостатак укључивања њихових потреба у планирање политика (укључујући отварање података). Изражен је и недостатак иницијативе институција за покретање партнерстава и пројеката који би укључивали заједнички рад или сарадњу базирану на подацима институција.

- С обзиром на идентификовану перцепцију отворених података као важних искључиво у домену транспарентности и антикорупције, евидентно је да изостанак спознаје о комерцијалном значају података утиче и на рад и укљученост пословног сектора у иницијативу за отварање података.

5.3. На који начин јавне агенције ослушкују потражњу за подацима те на који начин на њу одговарају?

(Важност: Средња)

+ Постоје званичне политике које се односе на учешће институција власти на друштвеним мрежама, као и начину укључивања грађана у процес консултација, које указују на спремност институција за сарадњу са цивилним друштвом (нпр. еКонсултације). Даље, доказ о сарадњи је и партиципативни процес припреме *Акционог плана Савјета министара БиХ за провођење иницијативе „Партнерство за отворену власт“ за период 2019.-2021. године*, као и *Споразум о сарадњи између Савјета министара и невладиних организација у БиХ*.

+ *ЗОСПИ* (помоћу захтјева за приступ информацијама, *Водича за приступ информацијама*, *Индекса регистра информација*, теста јавног интереса), као и *Закон о управном поступку* обезбјеђују идентификацију и пружање потребних информација међу институцијама и према трећим лицима. Пракса организација цивилног друштва упућује на подручја у којима су најчешће тражени подаци и информације, као што су: подаци о финансијским кретањима и трошењу јавног новца, о раду и реформи јавне управе, борби против корупције, правосуђу, ратним злочинима, платама државних службеника и намјештеника, имовинским картонима, кретању младих, науци и образовању, енергетици и слично.

- Према *Закону о статистици*, БХАС припрема *Статистички програм БиХ*, који након усаглашавања са ентитетским статистикама иде у процедуру усвајања прво

од стране Савјета за статистику БиХ, а затим и од стране Савјета министара БиХ. Нема доказа да је овај процес партиципативан и да консултује све интересне скупине.

5.4. Како заинтересоване стране доживљавају спремност јавних органа да саслушају потражњу за подацима и да на њу одговоре?

(Важносз: Средња)

- Из извјештаја Институције омбудсмана видљиво је да институције ипак нису ажурне када је у питању имплементација одредби *ЗОСПИ-а*. Законски рок за достављање података / одговора на Захтјев за приступ информацијама је 15 дана. Ова одредба може условити негативну праксу, јер институције најчешће чекају истек рока за уступање података, што у случају истраживачког новинарства може бити касно. У другим случајевима, институције чак ни не одговарају на захтјеве, што за собом повлачи подношење жалби другостепеном органу.

- Велику препреку у уступању података чине формати у којима се траже подаци (нпр. отворени формат база података), затим трошкови умножавања или припреме података, или чак ванредне ситуације изазване пандемијом ЦОВИД-19.

- Вањске интересне скупине (нпр. грађани, невладин сектор, академска заједница, пословни сектор) нису укључени у процес дефинисања приоритета међу подацима националне информационе инфраструктуре, као што су статистика и геопросторни референтни подаци.

6. Укљученост грађана и способност за коришћење отворених података

Важност: Висока

Контекст: Грађани и цивилно друштво као корисници отворених података изузетно су важни како у креирању јавних политика, тако и у успостављању пракси које ће довести до отварања података. Снажно и активно цивилно друштво незамисливо је без размјене података и интеракције са јавном управом. Модерна управа подразумијева уступање података широј јавности и стварање окружења у којем су подаци од практичне користи за развој апликација, учешће јавности у поступцима одлучивања или развој јавних политика. Изузетно је важно успоставити и подржати канале двостране размјене мишљења, идеја и потреба између институција и активног цивилног друштва а у сврху заједничког формирања стратегије и пракси за генерисање користи из постојећих података. У модерној управи, управо отворени подаци конституирају нови облик комуникације између грађана и институција, те обогаћују њихову интеракцију и чине институције знатно отворенијим. Улагање у активно, критично и разнолико цивилно друштво, као и у заједничке активности на пољу отворених података, иновације и коришћења нових технологија, кључни је предуслов за снажно цивилно друштво и ефикасну и добру јавну управу.

Процена: **Жито**

6.1. Који потенцијални инфопосредници могу превести отворене податке у садржајне информације за јавност? Које активности су потребне за развој или оснаживање ових дијелова екосистема отворених података?

(Важност: Висока)

+ Постоји више (медијских) организација које активно користе владине податке за спровођење истраживања или вођења иницијатива које су у интересу ширег

друштва.

+ Поједине организације такође креирају базе података које дијеле са грађанима, а базе се односе на имовину носилаца правосудних функција, судске одлуке, јавна предузећа и јавне установе (нпр. финансијски извјештаји, управљачка тијела).

+ Медији у јавном власништву нису доминантни, а онлајн медији су у непрестаном порасту, те постоји значајан број слободних новинара. Не постоји тачан регистар портала / онлајн медија, а велики број њих нису регистровани као пословни субјекти. Постоји више независних новинарских удружења чији су чланови новинари, слободни новинари, студенти новинарства и други запослени у медијима чија је основна професија новинарство.

6.2. Које активности Влада предузима како би промовисала поновну употребу података које генерише или сакупља (на примјер, развој апликација или организовање догађаја за кокреацију)? Како би се такве промоције могле оснажити или додатно развити?

(Важност: Висока)

- Нису пронађени примјери да су институције развијале посебне апликације прилагођавајући их корисницима, а не постоје докази ни да је дошло до кокреације са другим актерима.

- Постоји портал еКонсултације који је замишљен као платформа за учешће грађана у процесу креирања јавних политика које су у надлежности институција БиХ. Регистрација корисника на порталу је обавезна, а досадашња пракса није обезбједила значајније учешће грађана. Организације цивилног друштва објавиле су критике да се портал не користи довољно, да није прилагођен кориснику и да углавном не добијају повратне информације на порталу или путем портала.

6.3. Који је ниво комуникације са Владом кроз друштвене мреже и друге дигиталне канале?

(Бажност: Средња)

0 Најпопуларније друштвене мреже у БиХ су *Facebook, Instagram* и *TikTok*. Иако су грађани активни на друштвеним мрежама, корисници ријетко ступају у комуникацију путем владиних страница на друштвеним мрежама. Не постоји јасна видљива стратегија континуираног рада и укључивања јавности путем друштвених мрежа која обавезује све или већину институција.

- Постоје неформалне праксе забране коришћења друштвених мрежа на послу током радног времена, које даље утичу на могућност комуникације и укључивања грађана путем комуникационих канала које најчешће користе.

0 Комуникација путем интернет страница институција врло је једносмјерна, а дизајн интернет страница се не руководи корисничким искуством (*UX design*). Понекад је сам дизајн интернет страница оно што отежава приступ информацијама, а понекад се ради о презентовању информација и података који нису примјерени дигиталном формату и језику и праксама дигиталног грађанства.

6.4. У којој мјери је тренутно „економија апликација“?

(Важност: Средње висока)

- Култура коришћења апликација присутна је у смислу генералних апликација које су широко распрострањене.

0 Употреба апликација није толико видљива у контексту јавне управе и односа грађанин-држава. Анализом пронађених апликација видљиво је да је број њихових преузимања изузетно мали (1К+), што доводи у питање и њихову употребу.

- Апликације које су идентификоване током истраживања, а које су развијене коришћењем отворених података или других

државних података, су у сомену безбједности саобраћаја.

- Није препознат ниједан пословни субјект који је развио апликацију и / или пословни модел заснован на продаји података у државном власништву.

6.5. У којој мјери постоји академска или истраживачка заједница посвећена образовању особа у подручју технолошких вјештина или способности анализе података?

(Важност: Средња)

+ Академска и истраживачка заједница у свим научним гранама се посвећује образовању особа за анализу статистичких података. Већина универзитета у БиХ има програме везане за ИКТ.

- У БиХ је 2018. године у области ИКТ дипломирало укупно 867 студената, док је запосленост у ИКТ индустрији 5.400 запослених, према уском погледу запослености у софтверским фирмама, док је према БХАС у дјелатности информација и комуникација активна 1.351 компанија са укупно 20.406 запослених.

7. Финансирање програма отворених података

Важност: Средње висока

Контекст: За успјешну имплементацију програма отворених података неопходно је, поред осталих услова, обезбједити и финансирање различитих активности отварања података, али и промоције отворених података и нових вриједности које се стварају њиховим коришћењем. Извори финансирања програма отворених података могу бити различити, од средстава која се обезбјеђују из буџета институција, до средстава која обезбјеђују међународни донатори или приватни сектор. Постоје различити примјери финансирања програма отворених података у свијету, али и у БиХ, али су засигурно најзанимљивији они који укључују неколико различитих актера (нпр. институције, пословну заједницу и невладин сектор). Поред тога, интерес међународних донатора за финансирање овог програма постојаће све док подржава и помаже реализацију других иницијатива и програма, али је неопходно осигурати политичку и институционалну подршку за процес отварања података за све будуће подухвате. Без подршке институција и доносиоца одлука, активности везане за програм отворених података биће тешко дугорочно одрживе, па ће стога бити тешко обезбједити сталне изворе финансирања овог програма, без обзира на њихово поријекло.

Процјена: **Зелено** / **Жуто**

7.1. Како се могу идентификовати ресурси за финансирање почетне фазе програма отворених података? Ко и какву акцију треба да предузме да би се то урадило?

(Важност: Врло висока)

- + Постоји велики број пројеката и иницијатива међународних донатора који директно или индиректно подржавају иницијативу за отворене податке.
- + *EU4Business* је пројекат којим се пружа значајна подршка развоју малих и средњих предузећа (МСП) и развојних партнерстава у БиХ.

+ Европска унија је до сада обезбједила око 70 милиона евра из *IPA II* програма за развој МСП, а тренутно је планирано додатних 14 милиона евра за подршку дигиталној трансформацији малих и средњих предузећа из *IPA* буџета за 2020. годину.

+ У току је реализација пројеката / грантова за подршку невладиним организацијама које финансира Шведска агенција за међународни развој и сарадњу (*SIDA*). Овим грантовима пружа се подршка раду НВО које промовишу транспарентност, одговорност, одговорно трошење јавних средстава, владавину права и борбу против корупције.

0 Одређени број међународних донатора је тек у фази припреме стратешких смјерница за наредни временски период. Области у којима је планиран рад, а које су од интереса за отворене податке су: буџети и потрошња јавног новца, јавне финансије, здравство, јавне набавке, подаци везани за рад јавних предузећа, дигитализација, заштита животне средине, концесије итд.

+ Пројекти који су планирани за имплементацију и финансирање из буџета институција БиХ су пројекти из *Акционог плана Савјета министара БиХ за провођење иницијативе „Партнерство за отворену власт“ за период 2019.-2021. године.*

+ Имајући у виду да постоје буџетска средства планирана за реализацију мјера из *Акционог плана Савјета министара БиХ за провођење иницијативе „Партнерство за отворену власт“ за период 2019.-2021. године*, већ постоји одређени ниво политичког одобрења за финансирање иницијативе отворених података.

- Савјет министара БиХ је задужен за подношење Нацрта буџета Предсједништву БиХ. Предсједништво БиХ припрема Приједлог буџета који доставља Парламентарној скупштини БиХ на усвајање.

У коначници, Парламентарна скупштина БиХ задужена је за усвајање *Закона о буџету*. Сходно томе, да би се обезбједила дугорочна подршка програму отворених података, неопходно је обезбједити подршку ових актера уз мапирање институције која ће бити главни носилац активности и у чијем ће се буџету наћи средства за имплементацију, активности везаних за програм отворених података.

+ Генерално, међународне организације и донатори изразили су интерес за подршку отвореним подацима, а посебан интерес изражен је од стране *UNDP-a*, *ЕУ Делегације* у БиХ и *GIZ-a* који дјелује у име влада Њемачке и Уједињеног Краљевства.

7.2. Постоје ли и јесу ли до сада идентификовани икакви ресурси за финансирање развоја почетних апликација и електронских услуга које ће користити отворене податке?

(Важност: Висока)

- Израда апликација и е-услуга најчешће је подржавана донаторским средствима, чему свједоче бројни пројекти имплементирани од 2015. године до сада. Међутим, остаје питање одрживости након завршетка периода финансирања.

7.3. Каква средства стоје на располагању да се подржи неопходна ИКТ инфраструктури и обезбједи довољно стручног особља које ће управљати програмом отворених података?

(Важност: Средње висока)

- Већина институција у БиХ запошљава административно особље у својим ИТ одјелима, док само неколицина институција има особље обучено и спремно да подржи иницијативу за отворене податке. Према томе, нема довољно капацитета обучених за отворене податке, као ни за управљање подацима и аналитику, што може бити посљедица неразумијевања и недостатка подршке за једну овакву иницијативу.

+ *Стратешки оквир за реформу јавне*

управе у БиХ 2018.-2022. године и Акциони план предвиђају активности у области отворених података, између осталог и подршку на изради портала отворених података. Стога ће Канцеларија координатора за реформу јавне управе пружити подршку тиму који ради на имплементацији ЕУ пројекта подршке реформи јавне управе у БиХ, а чија се једна цијела компонента фокусира на успостављање портала отворених података.

0 Није познато да постоји процјена колики ће бити трошкови и које ће све вјештине и компетенције бити потребне за успостављање портала отворених података, али иницијална подршка је осигурана кроз ЕУ пројекат, док ће детаљи одрживости и преузимања администрације портала бити дефинисани накнадно.

- Постојећа расположива инфраструктура институција у БиХ је врло скромна и најчешће се састоји од ИТ одјела са неколико запослених, серверске инфраструктуре и софтверских рјешења која се најчешће односе на *excel* и *database* програме.

8. Инфраструктура технологије и вјештина

Важност: Висока

Контекст: Један од најважнијих елемената који је пресудан за успјех иницијативе за отварање података је технолошка инфраструктура. Она се огледа кроз компјутерску писменост и вјештине државних службеника, посредника и грађана, као и кроз услуге засноване на информационам и комуникационим системима. Развијеност друштва у смислу производње, коришћења и разумијевања аспекта дигиталног живота директно утиче на процјену спремности друштва за генерисање користи од откривања података. Технолошки услови морају укључивати елементе као што су телекомуникациона инфраструктура и експертиза унутар ИКТ сектора, као и развијеност компјутерске писмености међу грађанима и посвећеност обуци нових генерација.

Процјена: Зелено / Жуто

8.1. Какав је локални ИКТ „екосистем“? Које технологије досежу који дио грађана?
(*Важност:* Висока)

+ Дигитални јаз је средњи, али је употреба интернета у порасту (64,8% домаћинстава користи рачунар) према БХАС 2019, а 72% становништва има приступ интернету, што је пораст од 2,8% у односу на 2018. годину.

0 Приступ рачунару имају већином домаћинстава са мјесечним примањима већим од 1.500 КМ (92,6%) односно приходом већим од 2.500 КМ (94,4%), док удио домаћинстава са примањима до 500 КМ износи само 37,6%.

+ Употреба мобилних телефона је висока и широко распрострањена. Чак 90,6% домаћинстава посједује мобилни телефон, а према БХАС 2019, 79,4% користи мобилни телефон за приступ интернету.

8.2. Који је ниво употребе и цијена приступа интернету, са широкопојасном и мобилном технологијом?

(*Важност:* Висока)

+ Покривеност интернетом је висока - 3Г је доступан у 95% дијелова БиХ (ПАК 2019.), а 72% становништва је приступило интернету (БХАС 2019.). Покривеност мобилним сигналом је 99% (ПАК).

- Иако је цијена интернета и даље релативно висока, у односу на просјечна мјесечна примања, биљежи се тенденција пада цијена.

- БиХ се налази на 83. мјесту *ICT Development Index-a* 2017. године према рангу Међународне телекомуникационе уније, док је 2016. године била на 85. мјесту.

8.3. Колико је одмах доступна рачунарска и инфраструктура за смјештај података?
(*Важност:* Средње висока)

+ Доступност интернет *hosting-a* у БиХ је висока. Постоји велики број компанија које се баве препродајом *hosting* простора на серверима широм свијета. Поред тога, велике телекомуникационе компаније и неколико приватних компанија пружају услуге на серверима у БиХ.

+ Доступност виртуелних серверских услуга је висока, али неразвијена домаћа инфраструктура у контексту пропусности може бити побољшана како би се обезбиједила брзина преноса.

0 Доступност услуга у облаку је ниска и само неколико компанија у БиХ нуди услугу облака са инфраструктуром која се налази у држави. Међутим, генерална доступност облака је висока у погледу услуге, иако се у државним органима користи само спорадично без већег системског приступа.

8.4. Колико је снажна ИТ индустрија, девелоперска заједница и генерална дигитална писменост?

(Важност: Висока)

+ Локална ИКТ индустрија је у развоју. Према *Digital Economy Report 2019*. године, допринос ИКТ сектора БДП-у БиХ у периоду од 2010. до 2017. године има негативан тренд. Према Спољнотрговинској комори, у 2018. години допринос БДП-у БиХ износио је свега 5%. Према *Diaspora invest* у 2019. години, приход од извоза ИТ индустрије износио је 242.838.505 КМ у односу на укупан износ прихода од 658.389.000 КМ.

+ Према интервјуима са министарствима и агенцијама, ангажовање спољних сарадника се дешава ријетко и обично у контексту надоградње постојећих система. Министарства и други јавни органи набављају услуге од локалних компанија за рачунарско програмирање и ИКТ услуге, али се такође у великој мјери ослањају и на своје потенцијале за рачунарско програмирање и развој.

+ ИТ заједница је прилично добро организована и окупљена највише око неколико значајних и релевантних удружења.

+ Стартап сцена у БиХ је у развоју. Постоји неколико стартап акцелераторских програма и инкубатора у Мостару и Сарајеву, са разноликим успјехом.

- Не постоји довољна подршка државе у контексту развоја стартап екосистема и не постоје инвестициони фондови који би обезбједили финансирање у раним фазама развоја.

- 32,63% становништва према посљедњем попису је компјутерски писмено, док се 48,39% сматра неоспособљеним за рад са интернетом или електронском поштом (БХАС, Попис 2013).

- Ниво вјештина управљања подацима у невладиним организацијама је на ниском нивоу, али је у порасту са неколико организација које се баве прикупљањем, обрадом и презентацијом података.

Закључци и препоруке

Истраживање указује на врло рану фазу спремности за спровођење иницијативе отворених података и на страни понуде и на страни потражње. Слични проблеми као што су недостатак приоритизирања отворених података на високом нивоу, неинформисаност и недостатак свијести о користима отворених података прожимају и понуду и потражњу. Међутим, на снази је обиман регулаторни и финансијски оквир за отварање података, као и јасна и континуирана улога Канцеларије координатора за реформу јавне управе и Партнерства за отворену власт у вођењу

програма отварања података. На основу наведених налаза, израђене су препоруке по анализираним подручјима с циљем оптималног коришћења постојећих ресурса, те циљаним активностима у сврху пилотирања, а затим ширења иницијативе за отворене податке.

Свака од осам димензија, које су обухваћене методологијом Свјетске банке, детаљно је анализирана у овом извјештају, а генералне процјене спремности, пондерисане за сваку област према њеној важности, налазе се у сљедећој табели.

Генералне процјене осам димензија спремности за отворене податке

Димензија	Важност	Процјена	Закључак
Вођство	Врло висока важност	Жуто / Црвено	Широм јавне управе не постоје докази да је развијена свијест о блиској повезаности економског развоја или развоја јавне управе у смислу квалитета и транспарентности са отварањем података. Подршку концепту отворених података налазимо спорадично и на нивоу средњег менаџмента или оперативних радних мјеста, те спорадично код појединачних институција. Нису пронађени примјери експлицитне политичке подршке или већег политичког интересовања. Отворени подаци као концепт још увијек нису представљени политичкој или широј јавности, тако да нема примјера расправа о курсу актуелних јавних политика у овој области. Већина напора или активности који се односе на отворене податке више су непланирани ефекат генералних реформских процеса у јавној управи. Тема није наметнута као важно политичко питање и не издваја се ниједна појединачна високо рангирана особа која заговара иницијативу отварања података.
Регулаторни и законски оквир	Висока важност	Жуто	У БиХ постоји умјерено развијен регулаторни оквир који се првенствено ослања на опште стратешке документе и генералне јавне политике у оквиру реформе јавне управе. <i>Стратешки оквир за реформу јавне управе</i> односи се на период од четири године, а прописи који регулишу приступ информацијама у примјени су већ двадесет година. На њих се надовезују и општи управно-правни прописи, попут <i>Закона о управном поступку</i> , који садржи одредбе о јавности рада и приступу информацијама. Заштита личних и тајних података, као и приступ информацијама и статистички подаци, уређени су општим прописима који уређују искључиво ова питања. Јавне политике углавном су садржане у општим стратешким документима као што је <i>Стратешки оквир за реформу јавне управе</i> , а не постоје примјери секторских стратешких политика. Не постоје ни посебно дефинисане јавне политике које се баве искључиво отвореним подацима. Лични подаци уживају и кривично-правну заштиту. Власништво података или отворене лиценце није регулисано.

<p>Спремност институција</p>	<p>Средње висока важност</p>	<p>Жуто / Црвено</p>	<p>Иако су идентификоване важне политике и иницијативе које подржавају отворене податке на нивоу БиХ (Реформа јавне управе, Партнерство за отворену власт, <i>Стратешки оквир за реформу јавне управе</i> и <i>Акциони план</i>), није идентификована институција са довољно политичке моћи и воље за подршком овој иницијативи. Постоје институције које континуирано раде на спровођењу иницијативе за отварање података, попут Канцеларије координатора за реформу јавне управе, Министарства правде БиХ, БХАС-а и Агенције за јавне набавке БиХ. У погледу развоја ИКТ капацитета и систематизације радних мјеста као што су директор информационих технологија, директор техничког одјела или сталног особља које се бави управљањем подацима, утврђено је да не постоји јасна стратегија за све институције на нивоу БиХ.</p>
<p>Владини подаци</p>	<p>Висока важност</p>	<p>Жуто</p>	<p>Утврђен је велики недостатак било каквих политика управљања подацима и уопште изворно дигиталном грађом уз процедуре које се углавном ослањају на професионалне стандарде чувања података који долазе из ИКТ сектора. Усвајање <i>Политике управљања информационом безбједношћу у институцијама БиХ за период 2017.-2022. године</i> указује на спремност институција на стратешком нивоу да доносе овакве политике, али упознатост државних службеника са овом политиком није на завидном нивоу, а имплементација је успорена због кашњења са формирањем Савјета министара БиХ. Не постоје посебни документи о управљању и заштити података. <i>Оквир интероперабилности БиХ</i>, усвојен 2018. године, могао би до једне мјере омогућити премошћивање ових недостатака и поставити заједничке оквире за управљање отвореним подацима. Базе података у машински читљивом формату постоје у значајној мјери, али недостатак особља који би те податке измјештао из база података у поновно употребљиве формате узрокује застоје у отварању података у државним институцијама БиХ. Поред тога, недостатак метаподатака, као и непостојање утврђеног метаподатковног стандарда узрокује смањену могућност откривања ових података како унутар институција, тако и у широј заједници.</p>
<p>Потражња података</p>	<p>Висока важност</p>	<p>Жуто / Црвено</p>	<p>У овом тренутку само неколико организација цивилног друштва издваја се у погледу заговарања и коришћења података у свом раду, те промоције иницијативе за отворене податке. Међутим, не постоји велики број организација цивилног друштва које користе технологију како би оснажиле грађане у потрази за подацима. Већина идентификованих организација нема људске ресурсе за обраду података и израду комплекснијих апликација заснованих на отвореним подацима, те такве послове подуговара. Поред тога, потражња се углавном огледа у употреби података за транспарентност и борбу против корупције, док су друга подручја користи занемарена. Грађани своја права на слободан приступ</p>

			информацијама остварују формалним путем, ријетко се обраћају институцијама путем е-маила, потенцијал портала еКонсултације није најбоље искоришћен, а интеракција на профилима институција на друштвеним мрежама је врло мала. Постоји велики проблем неповјерења у институције, те и пракса неформалне (засноване на познанству) потражње података због незадовољавајућег нивоа отворености институција. Пословна заједница генерално избјегава сарадњу са институцијама изван оне која је што је административно неопходна.
Укљученост грађана и способност за коришћење отворених података	Средње висока важност	Жуто	Грађани се за отворене податке најчешће интересују путем организација, цивилног друштва и медија. Организације креирају базе података презентујући их јавности, најчешће као дио својих надзорних активности. Онлајн комуникација између институција и шире јавности није развијена у смислу приступа посебним апликацијама и не постоје примјери догађаја којима се ради на подизању свијести. Практика кокреације или укључивања грађана у процесе дефинисања приоритета објављивања података или формулисања стратегија или политика готово да и не постоји. Не постоје докази о активној и ангажованој <i>civic tech</i> или <i>civic hacker</i> заједници, те о програмерима или особама из подручја технологија које се активно и континуирано баве коришћењем технологија за јавно добро, побољшавањем квалитета живота или стварањем додатне вриједности коришћењем података које прикупљају и похрањују институције.
Финансирање	Висока важност	Зелено / Жуто	До сада је иницијатива за отворене податке у БиХ наилазила на подршку искључиво међународних донатора, али креирањем <i>Акционог плана Савјета министара БиХ за провођење иницијативе „Партнерство за отворену власт“ за период 2019.-2021. године</i> , предвиђена је имплементација 2 мјере везане за отворене податке, а које би биле финансиране из буџета институција. Иницијативу за отворене податке су на директан или индиректан начин подржали бројни донатори у БиХ од 2015. године. Тренутно се имплементира ЕУ пројекат <i>"Подршка реформи јавне управе у БиХ"</i> , чија се једна цијела компонента (IV) односи на израду портала отворених података. Истовремено, институције и представници власти у БиХ, осим Канцеларије координатора за реформу јавне управе, која блиско сарађује са међународним партнером, нису упућени у пројекат. Министарство цивилних послова БиХ за 2020. годину има буџетирано финансирање грантова непрофитним организацијама, укључујући средства за подршку техничкој култури и иноваторству у БиХ. Међутим, није познато на основу којих критеријума се врши расподјела грантова и да ли постоји начин да се обезбједе средства за финансирање невладиних организација које би радиле на изради иновативних рјешења заснованих на отвореним подацима.
Технологија и вјештине	Висока важност	Зелено / Жуто	Док је развијеност инфраструктуре у БиХ на задовољавајућем нивоу за отварање података, гдје

		<p>један дио државних институција користи своју инфраструктуру, а други дијељену у облаку, проблем који озбиљно угрожава могућност већег отварања података је одлазак ИТ кадрова из јавног сектора. Ово се не односи само на понуду већ и на потражњу. Према најновијем истраживању Бит Алијансе, БиХ ће се у наредних пет година суочити с дефицитом од око 6.000 људи у ИТ сектору са тенденцијом раста тог броја. Сва министарства и друге државне институције имају своје интернет презентације уз неколико случајева нуђења е-сервиса, који су због комплексног уређења државе у већини случајева на нижим нивоима управе. Оно што је важно са аспекта потражње је да је интернет пенетрација у БиХ изнад 40%, а према БХАС 72% становништва има приступ интернету, али се ипак само 32,63% према посљедњем попису из 2013. године сматра компјутерски писменим.</p>
--	--	---

За сваку димензију понуђен је низ специфичних препорука за унапређење, које би требало да доведу до успјешног креирања и спровођења иницијативе за отворене податке.

Препоруке за димензију Вођство:

- Потребно је именовати једну особу на високом нивоу која ће у јавности преузети улогу залагања и промовисања иницијативе за отворене податке (амбасадор/шампион за отворене податке), те која ће водити процес унутар јавне управе.
- При изради јавних политика које се односе на јавне податке, неопходно је консултовати ширу јавност у виду стварне кокреације у врло раној фази израда политика, а не само у виду објављивања на интернет страницама или учествовања на конференцијама.
- Потребно је креирати неколико база података са највећим потенцијалом за отварање и промовисати ове пилот пројекте отворених података на највишем нивоу власти. Приоритети за отварање база морају бити свакако у оквиру политичких приоритета државе, али и засновани на приоритетима приватног сектора, који се врло често изоставља, квалитету живота грађана и тренутним изазовима попут пандемије ЦОВИД-19 или миграција.
- Неопходно је задужити један јавни орган као централну институцију у подручју отворених података, дајући јој овлашћење да креира политике и стандардизује праксу управљања подацима (прикупљање, обрада, чишћење, архивирање и објављивање података).
- Потребно је осмислити и спровести пилот пројекат, као експериментални програм, који би укључивао само једну институцију (идентификовану као институцију са највећим потенцијалом за отворене податке), те на темељу научених лекција покренути додатну генерацију „отворених институција“ као примјера добре праксе.
- Потребно је укључити заступнике у парламенту, организовати јавне догађаје или посебне парламентарне сједнице на којима би се могао представити пуни потенцијал отворених података. Препоручује се да особа која је амбасадор/шампион отворености у парламенту такође отвори све податке о свом раду и финансирању. Ова пракса додатно би била оснажена сарадњом или повезивањем са парламентарцима у другим државама које имају развијене праксе отворености.

Препоруке за димензију Регулаторни и законски оквир:

- Потребно је измијенити и допунити *ЗОСПИ* или донијети нови закон који ће предвидјети проактивну транспарентност као законску обавезу.
- Потребно је донијети прописе који ће регулисати питање дигиталног архивирања и информационе безбједности. Потребно је јасно назначити који би јавни орган био носилац ових измјена и пратио њихово спровођење.

- Отворени подаци се појављују у јавним политикама, али је неопходно проширити позицију концепта отворених података кроз реформу јавне управе или јавне политике које се односе на оснаживање економског развоја.
- Препоручује се израда кратке стратегије отворених података која би укључивала и списак свих потребних измјена у постојећем законодавном корпусу (нпр. измјена *ЗОСПИ*, регулисање дигиталног архивирања, информационе безбједности, интелектуалног власништва и лиценце, разматрање увођења принципа “*open by default*”).
- Неопходно је јасно разграничити које се информације наплаћују у јавној управи. Отворени подаци подразумијевају да се наплаћују једино подаци гдје постоје оправдани и додатни трошкови њиховог прикупљања, што може значити да се наплаћује испостава података у другачијем облику или додатно уређивање. Неопходно је изједначити законодавну и институционалну праксу и јасно прецизирати законски основ за наплату података и начин наплате.

Препоруке за димензију Спремност институција:

- Неопходно је јачати капацитете ИКТ одјела, али и свих запослених у институцијама БиХ реализацијом обука о управљању подацима, обради података и слично, те формирати понуду едукација које не произилазе само из пријаве потреба запосленика, обзиром да не постоји свијест о важности обука у области управљања и отварања база података.
- Уз постојање амбасадора отворених података као особе одговорне за процес управљања подацима, неопходно је истовремено јачати свијест свих запослених о њиховом личном доприносу у процесу управљања подацима.
- Упутно ви вило формирати једно заједничко тијело на нивоу Савјета министара БиХ које би координисало и дефинисало стратешке правце у ИКТ подручју за све институције.
- Потребно је редефинисати систематизације и организационе шеме институција како би се дефинисала задужења и одговорности у области управљања подацима.
- Препоручује се свим институцијама које прате задовољство корисника да периодично прате повратне информације и коригују своју досадашњу праксу у складу са заprimљеним информацијама.
- Потребно је вршити периодичне процјене ИКТ знања и вјештина свих државних службеника.
- Потребно је користити алате који институцијама стоје на располагању. Тако, на примјер, уколико институција поседује интернет страницу или користи друге канале комуникације са циљним скупинама, онда је упутно анализирати заprimљене повратне информације и радити сталну анализу задовољства корисника с циљем унапређења услуге која се пружа.

Препоруке за димензију Владини подаци:

- Потребно је дефинисати стандарде уноса, обраде, чувања и дистрибуције података у отвореним (*csv*) или полуотвореним форматима за похрану података (*xls*).
- Потребно је дефинисати стандарде *creative commons* лиценци у оквиру *Закона о ауторском и сродним правима*.
- Потребно је дефинисати кључни скуп података који би се користио у свим институцијама и дефинисати чување и обраду.
- Потребно је дефинисати правила везана за стругање података како би потражњи било јасније да ли је и у којој мјери то дозвољено.
- Препоручује се дефинисати правилником гдје се могу чувати отворени подаци и да ли то укључује чување на серверима који се налазе унутар државе или не.
- Од велике је важности размотрити формирање једног тима за отворене податке који је мобилан и по потреби може подржати више институција у процесу отварања података, као и едуковати за даљње управљање подацима и отвореним базама.
- Потребно је сачекати са израдом портала отворених података, имајући у виду да низ процеса који би омогућили одрживост и успјешност портала нису обезбјеђени, а његово пријевремено објављивање могло би негативно утицати на повјерење у успјешност процеса отварања података.

Препоруке у подручју Потражња података:

- Потребно је јачати капацитете организација цивилног друштва за креирање апликација и сложених интернет рјешења која би користила отворене податке, а како би се смањила њихова потреба подуговарања ИТ рјешења. Такође се препоручује предвиђање такве позиције у сарадњи више организација у прелазном периоду.
- Институције би требале избјегавати праксу реактивног приступа објави података и проактивно објављивати податке у отвореном формату уз периодичну анализу пракси и на основу тога додатни развој услуга.
- Потребно је укључивати све циљне групе у процес дефинисања кључних података националне информационе инфраструктуре.
- Препоручује се оснивање центра за иновацију и коришћење технологија за јавно добро који би окупао појединце и организације разних профила, те нудио подршку и могућност за сарадњу и размјену знања.
- Препоручује се оснивање награде за најбоље искоришћене отворене податке која се додјељује годишње, те организација годишње академије отворених података која образује и подржава младе у коришћењу података за јавно добро.

Препоруке у подручју Укљученост грађана и способност за коришћење отворених података:

- Потребно је осмислити и спровести неколико краткорочних пројеката отварања података који имају висок поврат у смислу велике вјероватноће стварања добити за грађане, како би се оснажило њихово повјерење у институције и информисало о предностима отворених података.
- Неопходно је организовати хакатоне или догађаје на којима би се удружиле снаге организација цивилног друштва, пословне заједнице и институција с циљем кокреације нових ИТ рјешења заснованих на јавним подацима. Предлажу се тематски хакатони који се баве темама од тренутног значаја за грађане (нпр. ЦОВИД-19).
- Препоручује се обезбједити систем стипендирања младих (у иностранству) за едукацију у ИКТ областима, под условом запошљавања у минималном трајању од пет година у институцији која је додијелила стипендију.

Препоруке у подручју Финансирање:

- Потребно је предвидјети издвајање средстава из буџета за развој е-услуга и апликација које ће побољшати квалитет пружене услуге те користити постојеће податке из јавног сектора.
- Потребно је предвидјети обезбјеђивање средстава из буџета за финансирање анализа и пројекција с циљем стимулисања потражње за отвореним подацима.
- Потребно је осигурати вишегодишње (ко)финансирање приоритетних пројеката, те финансијску одрживост пројеката финансираних од стране међународних партнера.
- Препоручује се програмирање финансирања за пројекте у области отворених података, који као услов имају сарадњу (кокреирање) партнера из више од једног сектора (јавног, приватног, цивилног). Сврха је стимулисати потражњу и коришћење података како би се креирала нова вриједност и допринијело побољшању квалитета живота грађана.
- За стимулисање потражње, али и обезбјеђивање извора финансирања и безбједног провођења иницијативе отворених података, било би корисно успоставити јавно-приватно партнерство у пољу технологије.
- Неопходно је осигурати транспарентност процеса додјеле грантова, те дати могућност аплицирања за грантове невладиним организацијама које се баве иновацијама на основу отворених података.

Препоруке у подручју Технологија и вјештине:

- Потребно је донијети план за развој вјештина државних службеника у раду са машински читљивим подацима наслоњен на *Data Skills Framework* Институт за отворене податке. Важно је осигурати читав спектар вјештина (нпр. повезивање података, чишћење података, анализа трендова, стандардизација података,

унапређење употребљивости података, иновације и дизајн услуга) за већи број запослених у институцијама, а не само ослањање на ИКТ одјеле и стручњаке.

- Препоручује се сарадња са ИКТ сектором на развоју домаће инфраструктуре која може подржати рад са подацима, те спроводити пројекте обуке за грађане у области коришћења података.
- Потребно је да органи јавне управе организују хакатоне и позову ширу јавност на учешће, што би омогућило државним службеницима лако креирање и похрану података, те њихову поновну употребу кроз спајање и визуализацију.
- Потребно је набавити кориснички оријентисана рјешења и апликације за похрану и управљање подацима, како би их већина запослених у јавној управи могла користити, те обезбједити кратак курс коришћења.

Анекс 1 – Анализа упитника о базама података и едукацији у контексту отворених података

ПОНУДА

56

ИСПИТАНИКА

40

ИНСТИТУЦИЈА

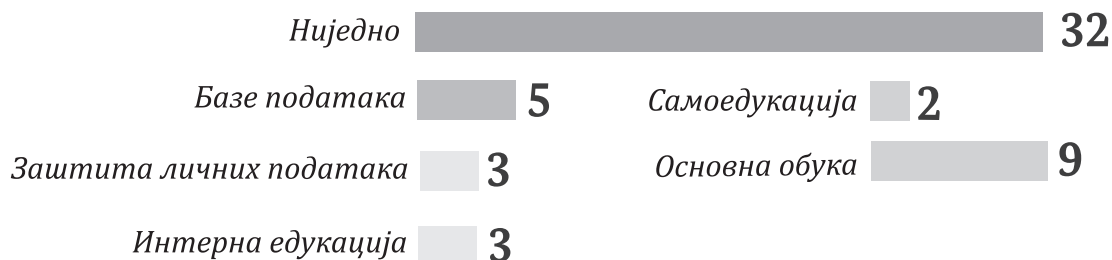

46+

БАЗА ПОДАТАКА

КОЈА ЈЕ ВАША УЛОГА У УПРАВЉАЊУ ПОДАЦИМА?

КОЈИ ОБЛИК ЕДУКАЦИЈЕ ЗА РАД С ПОДАЦИМА СТЕ ПРОШЛИ У ПРОТЕКЛИХ 5 ГОДИНА?

КАКО БИСТЕ ОЦИЈЕНИЛИ ВАШЕ ИСКУСТВО У РАДУ С БАЗАМА ПОДАТАКА?

3,4

ПРОСЈЕЧНА ОЦЈЕНА

Самопроцјена знања у
управљању базама података

ПОТРАЖЊА

7

ИСПИТАНИКА

6

ИНСТИТУЦИЈА

 1 медиј

 2 пословна субјекта

 1 академска институција

 2 невладине организације

МОЛИМО БАС ДА ОЦИЈЕНИТЕ КОЛИКО СМАТРАТЕ ДА БИ ЗА ВАШ РАД БИЛО КОРИСНО ОТВАРАЊЕ ДОДАТНИХ БАЗА ПОДАТАКА

Корисно Изузетно корисно Просјечна оцјена
3 **4** **4,6**

ИЗ ПОЗИЦИЈЕ ВАШЕГ РАДА, КОЈЕ БИ БАЗЕ ПОДАТАКА БИЛЕ ПРИОРИТЕТ ЗА ОТВАРАЊЕ?

КОЈИ ОБЛИК ЕДУКАЦИЈЕ ЗА РАД С ПОДАЦИМА СТЕ ПРОШЛИ У ПРОТЕКЛИХ 5 ГОДИНА?

Ниједно 5
Интерна едукација 1
Дата новинарство 1

4,3
ПРОСЈЕЧНА ОЦЈЕНА
Како бисте оцијенили Ваше знање у раду с базама података?

Анекс 2–Табела база података

Критеријум за процјену потенцијала за отварање учињен је на основу законодавног оквира, постојања личних података као дијелова база, те на основу процјене комерцијалне употребљивости базе. Поред тога, сви већ јавно доступни извори података су посматрани као полуотворени или затворени у случају да се ради о бази података која не дозвољава преузимање. Скраћеница ДБ у категорији „технологија“ стоји за базу података (database) која је јавно доступна, али није отворена, па чак ни за стругање.

ОТВОРЕНЕ БАЗЕ ПОДАТАКА

Ове базе већ имају могућност преузимања података у отвореном формату (*csv*, *tsv*) или полуотвореном формату (*xls*), те се у некој будућности могу најлакше укључити као деривати у овим форматима у портал јавних података.

Институција	База	Статус	Технологија	Напомена
Министарство правде БиХ	Збирни е-регистар удружења и фондација у БиХ	ОТВОРЕН	ДБ	Попис лимитирано дозвољава извот
Министарство финансија и трезора БиХ	ПМИС–Систем за управљање јавним инвестицијама – Централна апликација	ОТВОРЕН	ДБ	Попис лимитирано дозвољава извот
<i>Donor Coordination Forum</i>	ДМД–База података о активностима донатора	ОТВОРЕН	ДБ	Попис лимитирано дозвољава извот
Регулаторна агенција за комуникације БиХ	Регистар носилаца дозвола агенције	ОТВОРЕН	XLS	Попис лимитирано дозвољава извот
Агенција за статистику БиХ	Попис становништва БиХ	ОТВОРЕН	XLS	Потпуноотворен

ПОПИС ДОСТУПНИХ БАЗА ПОДАТАКА

У наставку је приказан попис свих база података које је мапирао истраживачки тим, али и оних база о којима су органи јавне управе информисали истраживачки тим путем интервјуа и упитника. Попис садржи листу база података које су затворене и полуотворене, уз назнаку коришћене технологије за смјештај података и потенцијала за отварање (високи, средњи и ниски потенцијал).

Институција	База	Статус	Технологија	Потенцијал за отварање
Министарство правде БиХ	Регистар залога БиХ	ЗАТВОРЕН	ДБ	СРЕДЊИ
Министарство правде БиХ	Адресар правосуђа	ЗАТВОРЕН	ДБ	ВИСОК
Министарство правде БиХ	Библиотека закона и других правних пописа	ПОЛУОТВОРЕН	ДБ	ВИСОК
Министарство правде БиХ	Преглед међународних конвенција и уговора	ПОЛУОТВОРЕН	ДБ	ВИСОК
Управа за индиректно опорезивање БиХ	Регистар обвезника индиректних пореза	ЗАТВОРЕН	ДБ	СРЕДЊИ
Спољнотрговинска комора БиХ	Директориј извозника	ПОЛУОТВОРЕН	ДБ	СРЕДЊИ
Спољнотрговинска комора БиХ	Регистар компанија	ПОЛУОТВОРЕН	ДБ	СРЕДЊИ

Министарство комуникација и транспорта БиХ	Портал за цестовни транспорт	ПОЛУОТВОРЕН	ДБ	СРЕДЊИ
Агенција за равноправност полова БиХ	Подаци о испитивању повреда Закона о равноправности полова	ЗАТВОРЕНА	Непознато	СРЕДЊИ
Суд БиХ	База изречених казни	ЗАТВОРЕНА	Непознато	НИЗАК
Суд БиХ	Базе података у вези са евиденцијама поступака, процеса и процедура у складу са законским надлежностима	ЗАТВОРЕНА	Непознато	НИЗАК
Државна агенција за истраге и заштиту	Постоје евиденције које воде организационе јединице СИПА, као и базе података које нису власништво СИПА-е, а којима имају приступ организационе јединице СИПА-е	ЗАТВОРЕНЕ	Непознато	НИЗАК
Канцеларија за ревизију институција БиХ	Регистар препорука, регистар извјештаја о ревизијама	ЗАТВОРЕНЕ	Непознато	НИЗАК
Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета БиХ	Државни регистар акредитованих високошколских установа у БиХ, више интерних база унутар сектора	ПОЛУОТВОРЕН	HTMLлиста	ВИСОК
Агенција за надзор над тржиштем БиХ	База података о контролисаним непрехрамбеним производима на тржишту БиХ	ПОЛУОТВОРЕН	Непознато	ВИСОК
Агенција за предшколско, основно и средње образовање	Базе података о школама, ученицима и партнерским институцијама (двје базе, општи подаци, те подаци потребни за међународна истраживања типа података о образовном и породичном контексту у којем ученици уче); ВЕТ база школа и партнерских институција	ЗАТВОРЕНА	Непознато	ВИСОК
Министарство за људска права и избјеглице БиХ	База података о расељеним особама	ЗАТВОРЕНА	Непознато	СРЕДЊИ
Министарство финансија и трезора БиХ	Базу података води Сектор за трезорско пословање	ЗАТВОРЕНА	Непознато	СРЕДЊИ
Институт за нестале особе БиХ	Централна евиденција несталих особа у БиХ	ЗАТВОРЕНА	ДБ	СРЕДЊИ

Институт за нестале особе БиХ	Евиденција о запосленим	ЗАТВОРЕНА	ДБ	НИЗАК
Институт за нестале особе БиХ	Евиденција о обрачуну и исплатама плата запосленим у Институту за нестале особе БиХ	ЗАТВОРЕНА	ДБ	СРЕДЊИ
Институт за нестале особе БиХ	Евиденција о исплатама накнада члановима Управног одбора, Надзорног одбора, Савјетодавног одбора и извршилаца послова по уговору о дјелу	ЗАТВОРЕНА	ДБ	СРЕДЊИ
Институт за нестале особе БиХ	Евиденција о дисциплинским санкцијама изреченим запосленицима Института	ЗАТВОРЕНА	ДБ	НИЗАК
Дирекција за европске интеграције БиХ	Подаци о запосленицима, Уговори о дјелу, Подаци о експертима	ЗАТВОРЕНА	Непознато	СРЕДЊИ
Агенција за јавне набавке БиХ	Електронски регистар уговорних органа и понуђача у БиХ	ЗАТВОРЕНА	ДБ	ВИСОК
Институт за метрологију БиХ	Преглед лабораторијских услуга, издатих сертификата о одобрењу типа, Именованих лабораторија, учествовања у међународним компарацијама, истраживачких пројекта у оквиру ЕМРП и ЕМПИР програма, билатерални и други регионални пројекти, најзначајнијих публикација које обухватају научне и конференцијске радове, књиге и властито издаваштво, преглед законских и поџаконских аката у области метрологије.	ЗАТВОРЕНА	Непознато	СРЕДЊИ
Агенција за заштиту личних података у БиХ	Главни регистар-обједињене збирке личних података	ЗАТВОРЕНА	ДБ	СРЕДЊИ
Агенција за државну службу БиХ	База података „Мој конкурс“	ПОЛУОТВОРЕНА	ДБ	СРЕДЊИ
Агенција за државну службу БиХ	База података „ТМС“	ПОЛУОТВОРЕНА	ДБ	СРЕДЊИ

ржавна регулаторна агенција за радијациону и нуклеарну безбједност	Државни регистар извора јонизирајућег зрачења и лица изложених јонизирајућем зрачењу, као и издатих дозвола, те обрасци евиденција о збиркама личних података	ЗАТВОРЕНА	ДБ	СРЕДЊИ
Центар за уклањање мина у БиХ	Централна база података о мински сумњивим подручјима	ЗАТВОРЕНА	ДБ	ВИСОК
Министарство цивилних послова БиХ	Лични подаци	ЗАТВОРЕНА	ДБ	НИЗАК
Конкурентијски савјет БиХ	Регистар концентрација	ЗАТВОРЕНА	ДБ	СРЕДЊИ
Служба за послове са странцима	Евиденције из надлежности Службе а које се односе на област боравка и кретања странаца	ЗАТВОРЕНА	ДБ	НИЗАК
Канцеларија за ветеринарство БиХ	База ветеринарског информационог система	ЗАТВОРЕНА	ДБ	НИЗАК
Министарство одбране БиХ	Обуке	ЗАТВОРЕНА	Непознато	НИЗАК
Канцеларија за ветеринарство БиХ	Регистар кућних љубимаца	ЗАТВОРЕНА	Непознато	НИЗАК
Меморијални центар Сребреница-Поточари	База података о несталим особама	ЗАТВОРЕНА	Непознато	НИЗАК
Конкурентијски савјет БиХ	Интерна база података о врсти предмета и усвојеним одлукама	ЗАТВОРЕНА	Непознато	НИЗАК
Министарство одбране БиХ	Дио личне базе који се односи на стимулације и накнаде	ЗАТВОРЕНА	Непознато	НИЗАК

БАЗЕ СА ПОТЕНЦИЈАЛОМ ЗА ОТВАРАЊЕ

Ова табела приказује само базе података које имају висок потенцијал за отварање узимајући у обзир приватност, повјерљивост и технолошку комплексност за отварање података. Попис је издвојен из табеле Пописа доступних база података.

Институција	База	Статус	Технологија	Потенцијал за отварање
Министарство правде БиХ	Адресар правосуђа	ЗАТВОРЕН	ДБ	ВИСОК
Министарство правде БиХ	Библиотека закона и других правних пописа	ПОЛУОТВОРЕН	ДБ	ВИСОК
Министарство правде БиХ	Преглед међународних конвенција и уговора	ПОЛУОТВОРЕН	ДБ	ВИСОК

Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета БиХ	Државни регистар акредитованих високошколских установа у БиХ, више интерних база унутар сектора	ПОЛУОТВОРЕН	HTML листа	ВИСОК
Агенција за надзор над тржиштем БиХ	База података о контролисаним непрехрамбеним производима на тржишту БиХ	ПОЛУОТВОРЕН	Непознато	ВИСОК
Агенција за предшколско, основно и средње образовање	Базе података о школама, ученицима и партнерским институцијама (двје базе, општи подаци, те подаци потребни за међународна истраживања типа података о образовном и породичном контексту у којем ученици уче); ВЕТ база школа и партнерских институција	ЗАТВОРЕНА	Непознато	ВИСОК
Агенција за јавне набавке БиХ	Електронски регистар уговорних органа и понуђача у БиХ	ПОЛУОТВОРЕНА	ДБ	ВИСОК

Анекс 3 –Листа одржаних интервјуа

Установа	
1	Централна банка БиХ
2	Министарство вањске трговине и економских односа БиХ
3	Агенција за јавне набавке БиХ
4	Министарство правде БиХ
5	Агенција за заштиту личних података БиХ
6	Генерални секретаријат Савјета министара БиХ, Служба за одржавање и развој електронског пословања и "е-владе"
7	Агенција за статистику БиХ
8	Канцеларија за ревизију институција БиХ
9	Министарство финансија и трезора БиХ
10	Институција омбудсмана/омбудсмана за људска права БиХ
11	Агенција за државну службу БиХ
12	Министарство комуникација и транспорта БиХ
13	Регулаторна агенција за комуникације БиХ
14	Министарство вањских послова БиХ
15	Агенција за идентификациона документа, евиденцију и размјену података БиХ (ИДДЕЕА)
16	Министарство безбједности БиХ
17	Канцеларија координатора за реформу јавне управе (ПАРЦО)
Међународни партнери	
1	<i>World Bank</i>
2	Амбасада Велике Британије у Сарајеву
3	Шведска агенција за међународни развој и сарадњу (<i>SIDA</i>)
4	Фнд за отворено друштво БиХ
5	<i>UNDP</i>

Одржане фокус групе		
I	Приватни сектор	Бит Алијанса Интера технолошки парк Удружење Дигитална трансформација
II	Цивилно друштво	Транспаренцу Интернационал у БиХ Вањскополитичка иницијатива БХ Центар за промоцију цивилног друштва (ЦПЦД) Удружење за развој НЕРДА Центар за животну средину
III	Медији и академска заједница	Факултет политичких наука у Сарајеву Економски факултет у Сарајеву Центар за истраживачко новинарство (ЦИН) Балканска истраживачка мрежа у БиХ (енг. <i>Balkan Investigative Reporting Network - BIRN</i>)

Анекс 4 - Литература

- Одлука о оснивању Савјетодавног Тијела Иницијативе „Партнерство за ОТВОРЕНУ власт“, 2016, Службени гласник БиХ, 94/16
- Одлука о измјенама одлуке о оснивању Савјетодавног Тијела Иницијативе „Партнерство за отворену Власт, 2019, Службени гласник БиХ, 72/19
- Кривични закон БиХ, 2003-2018, Службени гласник БиХ, Бр. 3/2003, 32/2003 - Испр, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018
- Закон о заштити тајних података, 2005 и 2009, Службени гласник БиХ, бр. 54/2005 и 12/2009
- Презентовани резултати: 11 институција испунило више од 80 посто стандарда проактивне транспарентности, 2020, доступно на: <https://parco.gov.ba/hr/2020/08/05/prezentirani-rezultati-11-institucija-ispunilo-vise-od-80-posto-standarda-proaktivne-transparentnosti/>
- Институција омбудсмана/о мбудсмана за људска права БиХ, 2019, Специјални извјештај о искуствима у примјени Закона о слободи приступа информацијама у БиХ", Институција Омбудсмана За Људска Права БиХ.
- Институција омбудсмана/омбудсмана за људска права БиХ, 2020, Годишњи извјештај о резултатима активности Институције Омбудсмана за људска права за 2019. годину
- Саопштење са 160. сједнице Савјета министара БиХ, 2018, доступно на: http://vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=29618&langTag=bs-BA
- Приорџење са 160. сједнице Вијећа министара БиХ, 2018., доступно на: http://vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=29618&langTag=bs-BA
- Закон о статистици БиХ, 2004, Службени гласник БиХ, бр. 26/2004 и 42/2004
- Закон о заштити личних података, 2006-2011, Службени гласник БиХ, бр. 49/2006, 76/2011 и 89/2011 - Испр.
- Закон о слободи приступа информацијама у БиХ, 2000-2013, Службени гласник БиХ, бр. 28/2000, 45/2006, 102/2009, 62/2011 и 100/2013
- Закон о управном поступку, 2002-2016, Службени гласник БиХ, бр. 29/2002, 12/2004, 88/2007, 93/2009, 41/2013 и 53/2016)
- Одлука о усвајању "Политике управљања информационом безбједношћу у институцијама БиХ за период 2017. - 2022. године", 2017, Службени гласник БиХ, 38/17
- Одлуку о усвајању Стратешког оквира за реформу јавне управе у БиХ 2018 – 2022, 2018, Службени гласник БиХ, 85/18
- Усвојен први Акциони план за провођење Иницијативе Партнерство за ОТВОРЕНУ власт, 2019, доступно на: <https://parco.gov.ba/hr/2019/04/10/usvojen-prvi-akcioni-plan-za-provodenje-inicijative-partnerstvo-za-otvorenu-vlast/>
- Интернет портали у БиХ, доступно на: <https://www.vzs.ba/index.php/vijece-za-stampu/internet-portali-u-bosni-i-hercegovini>
- Саморегулација онлине медија у БиХ: Дезинформације, анонимни портали и говор мржње, 2019, доступно на: <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/samoregulacija-online-medija-u-bih-dezinformacije-anonimni-portali-i-govor>
- Радна група, Политика и Стандарди проактивне транспарентности у јавној управи у БиХ, 2015 Канцеларија координатора за реформу јавне управе, Ревидирани акциони план 1 (2011.—2014.)
- Канцеларија за ревизију институција БиХ, 2015, Извјештај ревизије учинка Транспарент рада институција БиХ
- Савјет министара БиХ, 2019, Акцијски план Савјета министара БиХ за провођење иницијативе „Партнерство за отворену власт“ за раздобље 2019. - 2021. година
- Споразум о сарадњи између Савјета министара БиХ и невладиних организација у БиХ, 2017
- Канцеларија за ревизију институција БиХ, 2020, Праћење реализације препорука ревизије учинка
- Агенција за статистику БиХ, 2008, Правилник о унутрашњој организацији Агенције за статистику БиХ

- Институција омбудсмана/омбудсмана за људска права БиХ, 2019, Специјални извјештај о искуствима у примјени закона о слободи приступа информацијама у БиХ
- Закон о буџету институција БиХ и међународних обавеза БиХ за 2020. годину, 2020, Службени гласник БиХ, бр. 46/20
- Правила за консултације у изради правних прописа, 2017, Службени гласник БиХ, бр. 5/17
- Савјет министара БиХ, Комуникацијски акцијски план Службе за информирање Савјета министара БиХ за 2018. годину
- Савјет министара БиХ, 2017, Политика развоја информационог друштва БиХ за период 2017 - 2021. године
- Савјет министара БиХ, 2016, Оперативни план за увођење управљања квалитетом у институције БиХ за период од 2016. до 2018. године
- Међуинституционална радна група за управљање квалитетом, 2016, Методолошке смјернице за мјерење задовољства корисника
- Министарство безбједности БиХ, 2008, Правилник о програму едукације из области заштите тајних података
- Савјет министара БиХ, Комуникацијски акциони план Службе за информирање Савјета министара БиХ за 2018. годину
- Агенција за државну службу БиХ, Годишњи план и програм обука за 2020. годину
- Политика информационе безбједности у институцијама БиХ 2017-2022, 2017, Службени гласник БиХ, бр. 38/17
- Систем управљања информационом безбједношћу: ISO/IEC 27001
- Агенција за статистику БиХ, 2018, Попис становништва, домаћинства и станова у БиХ: Образовне карактеристике
- Агенција за статистику БиХ, 2020, Статистика образовања: Високо образовање у школској 2019/2020.
- Агенција за статистику БиХ, 2020, Употреба информационо-комуникационих технологија у БиХ, 2019.
- Агенција за статистику БиХ, 2020, Жене и мушкарци у БиХ
- Регулаторна агенција за комуникације, 2020, Телекомуникацијски показатељи БиХ у 2019. години.
- ИТ сектор у БиХ, 2019, доступно на: <https://itkarijera.ba/html-page/68/it-sektor-bih>
- UNCTAD, 2019, *Digital Economy Report 2019: Value Creation and Capture : Implications for Developing Countries*
- Фирме ИТ сектора учествују са пет одсто у БДП-у БиХ, 2018, доступно на: <https://www.biznis-info.ba/firme-it-sektora-ucestvuj-u-sa-pet-odsto-u-bdp-u-bih/>
- Настављен тренд развоја ИТ сектора у БиХ у 2019. години, 2019, доступно на: <http://diasporainvest.ba/blog-content/442/razvoj-it-sektora-u-bih>

